

Kadernota 2026

Inhoudsopgave

Kadernota 2026	1
Inhoudsopgave	3
Voorwoord.....	4
1. Inleiding.....	5
1.1 Doel Kadernota 2026	5
1.2 Samenvatting	6
1.3 Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2025	7
1.4 Leeswijzer	8
2. Strategische thema's	9
2.1 Ombuigingsmogelijkheden.....	9
2.2 Nieuw beleid 2026 - 2029.....	10
2.3 Autonome ontwikkelingen.....	11
2.4 Bouwgrondexploitaties woningbouw en bedrijventerreinen.....	19
3. Financiële kaders.....	21
3.1 Financieel meerjarenperspectief 2026–2029	21
3.2 Vermogen	28
4. Uitgangspunten (meerjaren)begroting 2026-2029	31
5. Besluit tot vaststelling kadernota	36
6. Bijlagen.....	37

Voorwoord

Voor u ligt de Kadernota 2026. Zoals ieder voorjaar stellen we als gemeente deze nota op om de belangrijkste uitgangspunten vast te stellen voor de meer gedetailleerde meerjarenbegroting die in het najaar wordt opgesteld.

Creatieve voorstellen met lef

De uitdagingen waarvoor we bij het starten van dit kadernotaproces stonden, waren aanzienlijk. Dit jaar leggen wij u een bijzondere kadernota voor. De steeds verdere uitbreiding van taken en onzekerheden over de inkomsten vanuit het Rijk zorgen voor financiële uitdagingen. Om ondanks deze uitdagingen komend najaar een sluitende begroting op te kunnen stellen, hebben we diverse uitgewerkte ombuigingsvoorstellen aan de nota toegevoegd.

Het proces dat we hebben doorlopen om tot deze voorstellen te komen, stemt mij positief. Ik ben trots op onze ambtelijke organisatie. Toen we met de medewerkers onze zorgen deelden en vroegen mee te denken over mogelijke kostenbesparende projecten, processen en acties hebben zij zich niet uit het veld laten slaan, maar juist van hun beste kant laten zien. Processen, projecten en meer binnen het eigen werkgebied - en soms zelfs daarbuiten - zijn kritisch bekeken op mogelijke verbeteringen en optimalisatie. Met veel energie hebben zij hun ideeën uitgewerkt in voorstellen tot ombuigingen met lef. De mogelijke ombuigingen zijn aan deze kadernota toegevoegd.

Sluitende Begroting 2026

De Kadernota 2026 is gebaseerd op informatie die op dit moment vaststaat en bij ons bevestigd is. We hebben inmiddels toezeggingen ontvangen waaruit voorzichtig geconcludeerd mag worden dat nog 2,5 tot 3,5 miljoen euro extra naar ons toe zal komen. Wellicht heeft ons Haagse bezoek – op aanraden van de raad – hier ook aan bijgedragen. Met dit extra bedrag kunnen we het tekort op voorhand al aanmerkelijk verkleinen.

Ik heb dan ook het volste vertrouwen dat we in samenwerking met de raad, de juiste keuzes en voorgestelde ombuigingen, onze Begroting 2026 sluitend zullen krijgen.

Positief resultaat van proces

Ik verwacht dat de creatieve en waardevolle ideeën vanuit de ombuigingsvoorstellen - ook buiten deze kadernota - een positieve bijdrage gaan leveren aan onze financiële middelen. De meeste mensen weten hoeveel ik van lezen houd. Een goed boek met onverwachte wendingen kan ik echt waarderen. Maar ik word pas echt gelukkig van een 'Happy end'. Ik wens iedereen veel leesplezier!

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Jeanette Derksen

1. Inleiding

Hier presenteren wij de Kadernota 2026, het eerste document in de begrotingscyclus van 2026. Deze Kadernota is de vierde en laatste in de huidige raadsperiode en volgt qua opzet de structuur van de Kadernota van vorig jaar.

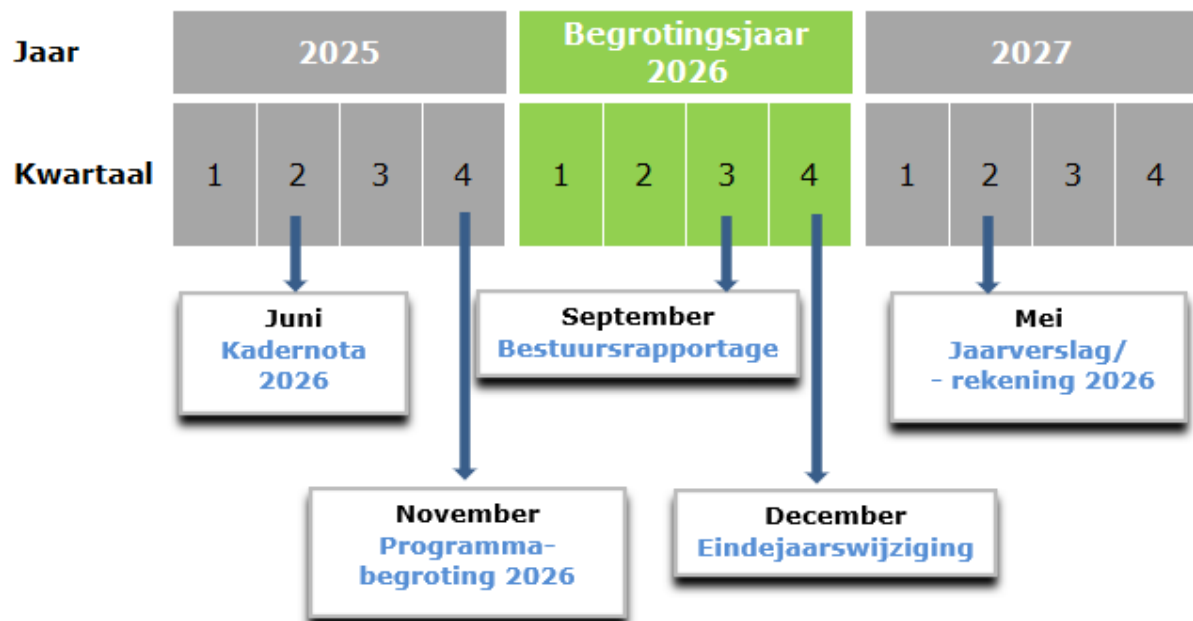
De bespreking van de Kadernota is gepland op drie momenten: op 26 mei (beeldvormend), 5 juni (oordeelsvormend) en 12 juni (besluitvormend).

1.1 Doel Kadernota 2026

De Kadernota 2026-2029 heeft als doel u te informeren over de beleidsmatige en financiële ontwikkelingen. Bovendien legt het de kaders vast waarbinnen de begroting wordt opgesteld. We geven een overzicht van het financiële perspectief voor de jaren 2026-2029.

Met deze informatie kunt u vooraf richting geven en kaders stellen voor het college bij het opstellen van de Programmabegroting 2026-2029. De Kadernota bevat ook de financiële basis voor de komende begroting.

De besluitvorming vindt plaats bij het vaststellen van de Programmabegroting 2026-2029.

Planning & Control cyclus 2026

1.2 Samenvatting

Elk voorjaar stelt de gemeente een kadernota op. Dit document bevat de belangrijkste uitgangspunten die nodig zijn om in het najaar een gedetailleerde programmabegroting vast te stellen. De gemeenteraad stelt de Kadernota 2026 vast, waardoor er duidelijkheid komt over hoeveel geld er beschikbaar is en hoe er wordt omgegaan met financiële onzekerheden en de beleidsvoornemens.

Ombuigingen

De steeds verdere uitbreiding van taken en onzekerheden over de inkomsten vanuit het Rijk zorgen voor financiële uitdagingen. Mede daardoor heeft de gemeenteraad op 14 november 2024 de motie 'Besturen is vooruit zien' ingediend waarin gevraagd wordt om scenario's voor ombuigingen in kaart te brengen. Deze scenario's helpen om tijdig maatregelen te kunnen nemen. Om grip te krijgen op de financiële ontwikkelingen is een vroegtijdige start gemaakt met het Kadernotaproces en zijn ombuigingsmogelijkheden in beeld gebracht. Daarover meer in paragraaf 2.1.

Nieuw beleid

De financiële ruimte voor nieuw beleid is beperkt. Daarom is gekozen voor een nieuw beleidsarme Kadernota. In 2026 willen we investeren in verkeersveiligheid vooruitlopend op het uitvoeringsprogramma van het mobiliteitsplan, zoals maatregelen bij de Nevelhorst in Didam. Ook willen we inzetten op een nieuw speelbeleid, waarmee we het huidige speellandschap in stand willen houden en van impulsen willen voorzien voor de doelgroep 8+ en inclusie. In deze kadernota houden we verder rekening met de herijking van het beleid voor recreatie en toerisme.

Autonome ontwikkelingen

Het is van belang om tijdig inzicht te hebben in ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de uitvoering binnen het bestaande beleid. Deze zogenoemde autonome ontwikkelingen betreffen externe invloeden die zich voordoen buiten directe beleidskeuzes van de gemeente om, maar die wel impact hebben op zowel de uitvoering als de financiële positie. Dergelijke ontwikkelingen kunnen zich voordoen op gemeentelijk, regionaal, nationaal of globaal niveau. Voorbeelden zijn prijsstijgingen, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, woningbouw of de inkoop van het sociaal domein.

De autonome ontwikkelingen per programma worden toegelicht in paragraaf 2.3.

Financiële ontwikkelingen

Het ravijnjaar 2026 staat voor de deur. Dat is terug te zien aan de begrotingssaldi die hieronder worden getoond. Mede daarom zijn ombuigingsmogelijkheden in beeld gebracht en is nadruk gelegd op realistisch begroten.

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

Begrotingssaldi Kadernota 2026 - 2029

	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting 2025-2028	-1.686	-606	-1	-172
(Autonoom) Bestaand beleid	-2.836	-1.868	-1.887	-818
Correctie structurele onttrekking reserve Sociaal Domein	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Realistisch begroten	135	135	135	135
Saldo kadernota 2026-2029	-6.387	-4.339	-3.753	-2.855
Nieuw beleid kadernota 2026 - 2029	-79	-159	-182	-206
Saldo kadernota 2026-2029 incl nieuw beleid	-6.466	-4.498	-3.935	-3.061
Incidentele baten en lasten	1.907	1.074	-15	-15
Structurele saldo kadernota 2026-2029	-4.559	-3.424	-3.950	-3.076

Regulier saldo

De reguliere saldi van de Kadernota geven een negatief beeld weer over alle jaarschijven. Daarbij valt op dat in 2026 het saldo bijna € 6,5 miljoen negatief is en dit afloopt naar een ruime € 3 miljoen in 2029.

Structureel saldo

Volgens het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moet ons begrotingssaldo structureel sluitend zijn, dus met uitsluiting van de incidentele baten en lasten. Met andere woorden: de structurele uitgaven moeten door de structurele inkomsten betaald kunnen worden. In 2026 en 2027 hebben we vooral incidentele lasten als gevolg van het raadsakkoord. Ook structureel, dus zonder de incidentele lasten, zijn de saldi in alle jaarschijven negatief: van € 4,5 miljoen in 2026 naar ruim € 3 miljoen in 2029.

Zoals bij '1.3 Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2025' aangegeven heeft het Rijk extra middelen beschikbaar gesteld voor gemeenten. Wat dit exact voor gemeente Montferland betekent wordt bekend in de meicirculaire. Omdat de meicirculaire verschijnt tijdens de bespreking van de Kadernota door de gemeenteraad, kan de nieuwe informatie niet meer in de Kadernota worden verwerkt. Daarom zal dit worden meegenomen in de Programmabegroting. Het voorstel is daarom om in de Kadernota nog geen ombuigingen door te voeren. Eventuele noodzakelijke of gewenste ombuigingen zullen pas in de Programmabegroting 2026-2029 worden opgenomen. De voorgenomen aanpak is om eerst scenario 1 eerst volledig of gedeeltelijk in te zetten. Het gedeeltelijk inzetten betekent dat binnen categorie A keuzes worden gemaakt welke ombuigingsmogelijkheden wel en niet gebruikt worden, afhankelijk van het te realiseren bedrag.

1.3 Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2025

Sinds de vaststelling van de begroting 2025 zijn er verschillende ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op de gemeentelijke begroting. Wat is er sindsdien gebeurd?

Actualisatie beheerplannen

Bij de begroting 2025 was bekend dat de beheerplannen voor Openbare Verlichting en Civiele Kunstwerken moesten worden geactualiseerd. Dit kwam dan ook terug als opmerking in de toezichtsbrief vanuit de provincie. Inmiddels zijn deze beheerplannen daadwerkelijk geactualiseerd. De financiële gevolgen hiervan zijn verwerkt in deze Kadernota. Ook het beheerplan Wegen is nu structureel opgenomen. Meer hierover leest u in paragraaf 3.1.

Onzekere Rijksinkomsten

2026 komt eraan: het jaar dat wordt aangeduid als het ravijnjaar. Vanaf 2026 krijgen gemeenten onvoldoende geld van het Rijk om hun taken uit te voeren. Het kabinet kort het gemeentefonds dan met maar liefst € 2,4 miljard landelijk. Gemeenten in Nederland zijn voor gemiddeld 70% van hun inkomsten afhankelijk van het Rijk. Als dat ineens minder wordt, merken gemeenten dat meteen.

De afgelopen maanden hebben het Rijk en medeoverheden intensieve gesprekken gevoerd om invulling te geven aan een gedeelde verantwoordelijkheid. Op 16 april 2025 werd bekend dat de Voorjaarsnota van het Rijk extra middelen bevat voor jeugdzorg en gemeenten, namelijk € 3 miljard voor 2025 tot en met 2027.

Wat dit exact betekent voor onze gemeente, wordt duidelijk bij de publicatie van de meicirculaire en is daarom nog niet verwerkt in deze Kadernota. Wel is op basis van voorlopige inzichten een eerste inschatting te maken. De verwachting is dat de Voorjaarsnota een voordeel oplevert tussen de € 2,5 tot € 3,5 miljoen in de jaren 2026 en 2027. Vanaf 2028 wordt een voordeel verwacht tussen de € 0,5 en € 1,5 miljoen, waardoor het ravijnjaar, dat oorspronkelijk in 2026 zou beginnen, nu naar 2028 lijkt te verschuiven.

Ombuigingsmogelijkheden

Gezien de financiële situatie en de bekende ontwikkelingen zijn ombuigingsmogelijkheden in kaart gebracht. In paragraaf 2.1 en in de bijlagen gaan we hier verder op in. De invloed van de extra middelen uit de Voorjaarsnota op de opgave voor ombuigingen is op dit moment nog niet bekend. Los van de uitkomst van de Voorjaarsnota kan de gemeente er echter voor kiezen om ombuigingen door te voeren, bijvoorbeeld met het oog op het structurele perspectief vanaf 2028.

Overige ontwikkelingen

In paragraaf 2.3 Autonome ontwikkelingen vindt u een toelichting op autonome en wettelijke ontwikkelingen binnen de programma's.

Voor een overzicht van voorstellen voor nieuw beleid in 2026 verwijzen we naar paragraaf 2.2 Nieuw beleid 2026-2029.

1.4 Leeswijzer

De Kadernota is als volgt opgebouwd:

- **Hoofdstuk 2:** Hier behandelen we de strategische thema's. We rapporteren over nieuw beleid en andere ontwikkelingen binnen de programma's. Daarnaast komen de bouwgrondexploitaties aan bod. Binnen al deze onderwerpen heeft de raad verschillende keuzemogelijkheden.
- **Hoofdstuk 3:** Dit hoofdstuk bevat het financiële meerjarenperspectief, onderverdeeld in exploitatie en vermogen.
- **Hoofdstuk 4:** Hier staan de financiële grondslagen en uitgangspunten voor de Programmabegroting 2026-2029.
- **Hoofdstuk 5:** Bevat het besluit tot vaststelling.

2. Strategische thema's

De Kadernota bevat jaarlijks een actualisatie van het bestaand beleid en de voorstellen voor nieuw beleid. Deze Kadernota 2026-2029 moet tevens een richtinggevende politiek bestuurlijke discussie op gang brengen. Daarom laten we een actualisatie zien van de volgende thema's:

- Ombuigingsmogelijkheden (2.1)
- Nieuw beleid 2026 (2.2)
- Autonome en wettelijke ontwikkelingen (2.3)
- Bouwgrondexploitaties (2.4)

Begrotingsinitiatieven: programmadoelen en indicatoren

Ingegeven door met name de behoefte aan meer focus en consistentie heeft de gemeenteraad in de begroting 2024 het aantal programmadoelen en bijbehorende indicatoren teruggebracht tot een beperkt aantal per programma. De auditcommissie is nauw betrokken geweest bij de gemaakte keuzes. Het terugbrengen en herdefiniëren van het aantal programma's was de volgende stap in de doorontwikkeling van de programmabegroting. De begroting 2025 bestaat nog maar uit drie programma's in plaats van acht.

De auditcommissie heeft aangegeven na de zomer nog eens kritisch te willen kijken naar sommige programmadoelen en de bijbehorende indicatoren. Eventuele aanpassingen zullen pas zichtbaar zijn in de Programmabegroting 2027-2030.

2.1 Ombuigingsmogelijkheden

De steeds verdere uitbreiding van taken en onzekerheden over de inkomsten vanuit het Rijk zorgen voor financiële uitdagingen. Mede daardoor heeft de gemeenteraad op 14 november 2024 de motie 'Besturen is vooruit zien' ingediend waarin wordt gevraagd om ombuigingsscenario's in kaart te brengen. Dit helpt om tijdig bij te sturen.

Om grip te krijgen op de financiële ontwikkelingen is een vroegtijdige start gemaakt met het Kadernotaproces. Daarbij was het uitgangspunt een structureel sluitende begroting.

Het proces

Binnen de organisatie hebben we geïnventariseerd welke ombuigingsmogelijkheden er zijn. Vervolgens zijn deze beoordeeld aan de hand van zes criteria:

- Urgentie;
- Maatschappelijk effect;
- Wettelijke verplichting;
- Effectiviteit en efficiëntie;
- Financiële middelen;
- Politiek-bestuurlijke actualiteit.

Door deze criteria te toetsen was het mogelijk om de ombuigingsmogelijkheden in categorieën in te delen. Daarbij is gekozen om twee categorieën te hanteren:

- Categorie A: Relatief eenvoudig uitvoerbaar;
- Categorie B: Voorstellen die we liever niet uitvoeren, maar die wel mogelijk zijn.

Het totaaloverzicht met ombuigingsmogelijkheden per categorie is te vinden in de bijlagen.

Raadsinformatieavond

Om de gemeenteraad vroegtijdig mee te nemen in de ontwikkelingen heeft een raadsinformatieavond plaatsgevonden op 14 april 2025. Tijdens deze avond is de gemeenteraad meegenomen in het proces en zijn de eerste uitkomsten daarvan gepresenteerd. De gemeenteraad gaf aan behoefte te hebben aan meer gedetailleerde informatie om tot overeenstemming te komen over de inhoud.

Voorgenomen aanpak

Bij scenario 1 worden alleen ombuigingen uit categorie A toegepast. Scenario 2 betekent dat zowel categorie A als categorie B wordt ingezet. Zoals bij '1.3 Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2025' aangegeven heeft het Rijk extra middelen beschikbaar gesteld voor gemeenten. Wat dit exact voor gemeente Montferland betekent wordt bekend in de meicirculaire. Omdat de meicirculaire verschijnt tijdens de bespreking van de Kadernota door de gemeenteraad, kan de nieuwe informatie niet meer in de Kadernota worden verwerkt. Daarom zal dit worden meegenomen in de Programmabegroting. Het voorstel is daarom om in de Kadernota nog geen ombuigingen door te voeren. Eventuele noodzakelijke of gewenste ombuigingen zullen pas in de Programmabegroting 2026-2029 worden opgenomen. De voorgenomen aanpak is om eerst scenario 1 eerst volledig of gedeeltelijk in te zetten. Het gedeeltelijk inzetten betekent dat binnen categorie A keuzes worden gemaakt welke ombuigingsmogelijkheden wel en niet gebruikt worden, afhankelijk van het te realiseren bedrag.

Het volledig inzetten van scenario 1 geeft met de huidige bekende ontwikkelingen onderstaand financieel beeld.

Begrotingssaldi Kadernota 2026 - 2029

	2026	2027	2028	2029
Structurele saldo kadernota 2026-2029	-4.559	-3.424	-3.950	-3.076
Ombuigingen kadernota 2026-2029: Scenario 1	3.070	3.375	3.475	3.535
Structurele saldo kadernota 2026-2029 incl. ombuigingen	-1.489	-49	-475	459

2.2 Nieuw beleid 2026 - 2029

We hebben vastgesteld dat de gemeente beperkt financiële ruimte heeft voor het invoeren van nieuw beleid. Daarom is gekozen voor een nieuw beleidsarme Kadernota. Hieronder vindt u een overzicht van de voorstellen voor nieuw beleid van het college. Deze voorstellen zullen worden afgewogen bij het opstellen van de begroting 2026-2029.

In paragraaf 3.1 bespreken we de financiële consequenties van het voorgestelde nieuwe beleid voor de periode 2026-2029.

<i>Voorstellen Nieuw beleid 2026</i>		<i>Bedragen x € 1.000</i>			
Onderwerp		2026	2027	2028	2029
1 Verkeersveiligheid		-	-48	-48	-48
2 Beleid recreatie & toerisme		-38	-38	-38	-38
3 Speelbeleidsplan		-41	-73	-96	-120
Totalen		-79	-159	-182	-206
Dekking vanuit Algemene Reserve		-	-	-	-
Totalen na inzet reserves		-79	-159	-182	-206

Hieronder volgt een korte toelichting op het nieuw beleid waar nodig.

Verkeersveiligheid

In 2025 wordt het uitvoeringsprogramma van het mobiliteitsplan opgesteld, dat dit najaar aan de raad ter vaststelling zal worden aangeboden. Dit plan bevat de planning van verkeersmaatregelen voor de komende jaren. Gezien het belang van verkeersveiligheid, stellen we voor om onderstaande maatregelen al in 2026 uit te voeren, zonder te wachten op het uitvoeringsprogramma. Hiervoor is een totaal krediet van € 600.000 nodig, met een kapitaallast van € 48.000 per jaar.

Vanuit een raadsmotie is gevraagd om maatregelen bij de Nevelhorst in Didam. Dit betreft het veiliger maken van de (fiets)route naar verschillende bestemmingen, zoals DVC en de turnhal. Hiervoor vragen we een krediet van € 150.000.

Daarnaast moeten verkeersmaatregelen worden getroffen op verschillende locaties in 's-Heerenberg en Stokkum. Deze verkeersmaatregelen komen in aanmerking voor subsidie. De totale kosten worden ingeschat op € 750.000, waarbij een bedrag van € 350.000 als subsidie kan worden verkregen. Daarom wordt een krediet gevraagd voor de resterende € 400.000.

Als laatste is er al langere tijd met een werkgroep gesproken over verkeersmaatregelen aan de Lange Heg in Stokkum. Hiervoor wordt een krediet van € 50.000 gevraagd.

Beleid recreatie & toerisme

Om de mogelijk toekomstige uitvoering van recreatie en toerisme in Montferland in lijn te brengen met het voorstel Beleid Recreatie en Toerisme 2026–2031 wordt het budget verhoogd met 38.000 euro. Deze middelen worden ingezet om deel te nemen aan de gemeentelijke samenwerking recreatie en toerisme (oftewel de VTE-agenda Achterhoek): een ambtelijk en bestuurlijk overleg met als thema recreatie en toerisme.

Speelbeleidsplan

Het huidige speelbeleidsplan 'Spelen in Montferland – spelen, bewegen en ontmoeten voor jong en oud' is in 2015 vastgesteld. Er is nu behoefte om dit plan te actualiseren zodat het aansluit op huidige trends en ontwikkelingen. Daarnaast willen we meer verbindingen maken met andere beleidsterreinen, zoals groen, sport en beweging.

In een werksessie met de gemeenteraad op 3 februari 2025 zijn drie scenario's besproken: versoering speelruimte, behoud van het huidige speellandschap en het creëren van hoge kwaliteit speelruimte. In deze sessie werd geen voorkeur uitgesproken voor één van de varianten.

Na de sessie is een vierde scenario toegevoegd: Behoud van het huidige speellandschap met impulsen voor de doelgroep 8+ en inclusie. Door het college wordt deze nieuwe variant voorgesteld. De bijbehorende financiële lasten bestaan uit onderhoudskosten van € 164.000 per jaar en kapitaallasten voor de jaarlijkse investeringen (oplopend, afhankelijk van de investering in het betreffende jaar).

Nieuw beleid Programmabegroting 2026-2029

Er zijn nog lopende ontwikkelingen die ook separaat in de raad worden behandeld, maar nog niet zijn besloten. Voorbeelden hiervan zijn de verwilderde katten en de ontwikkeling van het Drieheuvelenpark. In het geval dat tussentijds raadsbesluiten volgen over deze ontwikkelingen zullen deze worden meegenomen in het overzicht van het nieuw beleid in de Programmabegroting 2026-2029.

2.3 Autonome ontwikkelingen

Binnen de drie programma's zijn zowel autonome als wettelijke ontwikkelingen te vinden, gebaseerd op bestaand beleid. We lichten deze ontwikkelingen op programmaniveau en per programmaonderdeel hieronder toe.

Programma 1: Samenleving en bestuur

De relatie tussen inwoners en de gemeente Montferland staat voor ons centraal. Zoals vastgelegd in het participatiekader, streven wij naar vroegere, intensievere en kwalitatief betere participatie. Dit geldt zowel voor de betrokkenheid van inwoners bij gemeentelijke projecten als voor de rol van de gemeente bij initiatieven van inwoners. Door deze aanpak versterken we de onderlinge band en zorgen we ervoor dat plannen beter aansluiten bij de wensen en behoeften van de samenleving.

Persoonlijk contact blijft hierin essentieel. Tegelijkertijd breiden we onze communicatiemiddelen verder uit met digitale contactmogelijkheden, zoals de chatbot Mai. Via een brede mix van kanalen bereiken we zoveel mogelijk mensen. De uitrol van 'mijn buurtje' in verschillende dorpen is hiervan ook een goed voorbeeld.

Ook voor initiatiefnemers betekent deze nieuwe manier van denken een verandering. We stimuleren en ondersteunen hen bij het organiseren van tijdige en zorgvuldige participatie rondom hun projecten. We streven ernaar informatie op een toegankelijke manier aan te bieden, zodat iedereen zich betrokken en gehoord voelt.

We gaan actief het gesprek aan en staan altijd open voor een respectvolle dialoog. Op deze manier bouwen we samen met inwoners aan een sterke, duurzame relatie en werken we aan een Montferland waarin iedereen kan meedenken, meepraten en meebeslissen.

Programma 2: Ruimte

In deze kadernota zetten we de koers uit voor de ruimtelijke ontwikkeling van onze gemeente. Duurzaamheid, leefbaarheid en woningbouw zijn belangrijke pijlers. Het programma Ruimte speelt hierin een cruciale rol, waarbij financiële uitdagingen een factor zijn om te combineren met alle wensen.

Uitwerken Omgevingsvisie

Na vaststelling van de Omgevingsvisie worden de beleidsambities de komende jaren uitgewerkt in omgevingsprogramma's zoals het warmte- en koudeprogramma en het programma buitengebied. Deze integrale programma's vervangen de traditionele sectorale beleidsplannen. De Omgevingswet bepaalt dat deze programma's door het college worden vastgesteld. Het is essentieel dat het college de raad tijdig informeert over de betrokkenheid in het proces van totstandkoming van deze programma's. Dit zal gevolgen hebben voor de raadsplanning (LTP).

Woningbouw

De vraag naar woningen in Montferland blijft groeien door demografische veranderingen, economische groei en de aantrekkelijkheid van onze gemeente als woongebied. Onze uitdaging is om aan deze vraag te voldoen zonder concessies te doen aan kwaliteit, duurzaamheid, en betaalbaarheid. We richten ons op de ontwikkeling van gemeentelijke uitbreidingslocaties en de herontwikkeling van locaties binnen de kernen. Het bouwen in lager gelegen gebieden vereist oplossingen voor hemel- en grondwater, die moeten worden afgestemd met belangrijke stakeholders zoals het waterschap. We streven naar een gevarieerd woningaanbod voor verschillende doelgroepen, waaronder starters, gezinnen, ouderen, en mensen met speciale behoeften. Door innovatief en duurzaam te bouwen willen we de ecologische voetafdruk verkleinen als de woonervaring verbeteren. Het combineren van verschillende wensen en ambities kan ervoor zorgen dat grondexploitatie niet altijd een positief resultaat oplevert; hoe meer eisen, hoe meer druk op de opbrengst.

Energietransitie

Samen met o.a. Energiecoöperatie Azum werken we aan de ontwikkeling van het windpark nabij Azewijn. Na het opstellen en vaststellen van het Warmte en koude programma (= actualisatie transitievisie warmte) wordt dit uitgewerkt in (wijk)uitvoeringsplannen, primair voor 's-Heerenberg-Oost en Lengel en voor Didam-Noord. De gemeentelijke inzet voor de energietransitie wordt voornamelijk gefinancierd door rijksmiddelen.

Instandhouding van de openbare ruimte

Onze openbare ruimte is het visitekaartje van Montferland en een belangrijke factor voor de leefbaarheid. Goed beheer betekent niet alleen het onderhouden van bestaande straten, pleinen en parken, maar ook het ontwikkelen van nieuwe groene en recreatieve gebieden. Recent heeft het college meerdere beheerplannen vastgesteld. Het wegenbeheerplan toont dat veel wegconstructies en asfaltwegen niet voldoen, waardoor intensiever onderhoud nodig is. Nieuwe ontwikkelingen en herinrichtingen moeten klimaatadaptatie, biodiversiteit en sociale ruimtes bevorderen. De integratie van duurzame energieoplossingen bij nieuwbouw vraagt om een verzwaring van het elektriciteitsnet. Toekomstige werkzaamheden van nutsbedrijven vragen om een goede afstemming. Om dit te faciliteren, investeren we in integrale meerjarenprogramma's voor de openbare ruimte. Noodzakelijke werkzaamheden kunnen worden uitgesteld om ze te combineren met andere infrastructurele projecten, wat efficiënt middelengebruik stimuleert. Echter, we moeten ervoor waken dat er geen stilstand ontstaat door te wachten op gecombineerde werkzaamheden.

Uitbreiding bedrijventerrein 's-Heerenberg

De gemeente werkt al geruime tijd aan de uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg. Nadat definitief de keuze op de huidige locatie is gevallen, is gewerkt aan de verwerving van de gronden. Als gevolg van het verlopen van het voorkeursrecht was onze onderhandelingspositie suboptimaal en zijn we er niet in geslaagd om de gronden allemaal te verwerven. Een deel van de gronden is verworven door een ontwikkelaar die graag samen met ons de ontwikkeling van de uitbreiding op wil nemen. We moeten als gemeente goed kijken op welke wijze wij onze doelstellingen kunnen realiseren in deze gewijzigde situatie.

Visie 's-Heerenberg-Oost en Lengel

In de vorige raadsperiode is de visie voor 's-Heerenberg-Oost en Lengel vastgesteld. Deze visie wordt momenteel uitgewerkt in verschillende projecten, die allemaal gericht zijn op verbetering van de leefbaarheid, onder andere door concentratie van sociale huur te verminderen en te vergroenen.

Financiële uitdagingen

De financiële gezondheid van onze gemeente is de basis voor alle overige ontwikkelingen binnen Montferland. Onze ambitieuze plannen moeten ondersteund worden door solide en duurzaam financieel beleid. We staan voor de uitdaging om binnen beperkte budgetten te opereren terwijl we tegelijkertijd moeten investeren in noodzakelijke projecten voor de toekomst. Dit vereist scherp kostenbeheer, innovatieve financieringsmogelijkheden en efficiënte werking. Ook als we slim werken is er nog steeds veel geld nodig om de bestaande infrastructuur en openbare ruimte in stand te houden, uit te breiden en te vernieuwen. In 2025 starten we daarom met de herijking van onze rioolheffing. Dat is eerder dan voorzien, omdat we merken dat het huidige GWRP 2022-2026 niet meer voldoet gelet op de grote kostenstijgingen en de benodigde investeringen ten aanzien van klimaatadaptatie. Tevens stellen we u in het kader van ombuigingsscenario's voor om een aantal leges te verhogen.

Programma 3: Sociaal

Jeugd

De komst van de jeugdzorg naar gemeenten heeft niet volledig de gehoopte verbeteringen en besparingen opgeleverd. Om betere zorg en besparingen toch te realiseren, is een hervormingsagenda opgesteld waarbij het Rijk en gemeenten samenwerken aan verschillende maatregelen. Op basis van het belangrijke advies 'Groeipijn' van de deskundigencommissie Van Ark, gedateerd 30 januari 2025, heeft het kabinet in de Voorjaarsnota 2025 extra middelen toegewezen aan het gemeentefonds voor de jaren 2025, 2026 en 2027. Dit neemt de belangrijkste financiële druk voor gemeenten in die jaren weg.

Op dit moment is nog onduidelijk hoeveel middelen onze gemeente van het Rijk gaat ontvangen. In Montferland blijven we echter voortbouwen op onze bestaande aanpak en de maatregelen uit de hervormingsagenda. We verwachten vooral meer van de frontoffice sociaal domein, dat kritisch moet inzetten op de juiste jeugdhulp. In 2025 is de verordening Jeugd hiervoor aangepast en worden er diverse trainingen gevolgd. Daarnaast hebben we ons voorveld versterkt om duurdere geïndiceerde zorg, vooral rondom echtscheidingen, te voorkomen.

Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming richt zich op betere hulp en bescherming voor gezinnen, zowel met als zonder minderjarige kinderen, waar onveiligheid speelt. De belangrijke punten van dit scenario zijn:

- **Gezinsgerichte aanpak:** Het streeft naar een eenvoudiger en meer op het gezin gerichte benadering, waarbij de behoeften van het gezin centraal staan;
- **Transparantie en rechtsbescherming:** Het scenario legt nadruk op duidelijkheid en de bescherming van rechten voor alle betrokkenen;
- **Eenvoud:** Een vaste professional van het sociaal team blijft langdurig betrokken en is het vaste aanspreekpunt. Waar nodig wordt expertise van andere organisaties toegevoegd;
- **Lerend:** Deze nieuwe werkwijze vraagt om opbouw van kennis, evaluatie en innovatie.

Deze landelijke ontwikkeling vraagt om intensievere en aangepaste inzet van onze frontoffice sociaal domein en de afdeling Participatie. We bereiden ons hier nu al op voor.

Regionale inkoop jeugdhulp en Wmo regio Achterhoek

In 2025 richten we ons op de nieuwe regionale aanbestedingsprocedure voor de inkoop van jeugdzorg en Wmo, inclusief Beschermd Wonen. De verwachting is dat per 1 januari 2026 de nieuwe contracten met de aanbieders ingaan. Met deze aanbesteding willen we de positieve elementen van de huidige werkwijze behouden, om de zorg voor inwoners zo snel en lokaal mogelijk te kunnen bieden en tegelijkertijd betaalbaar te houden. In plaats van de huidige financiële systematiek (lumpsum) wordt er overgegaan op een "P x Q-systeem". Dit systeem geeft ons naar verwachting meer controle over de uitgaven. Het jaar 2025 wordt ook benut om de implementatie van de nieuwe contracten en de nieuwe financiering zorgvuldig voor te bereiden.

Regionale 'Governance'

De inkoop van jeugdhulp en Wmo in de regio Achterhoek wordt georganiseerd via het Sociaal Domein Achterhoek. De huidige wijze van samenwerking, oftewel de 'governance', kan en moet efficiënter en beter qua besluitvorming. Daarom is een stuurgroep Governance opgericht met als doel om per 2026 een nieuwe samenwerkingsvorm in de Achterhoek te realiseren. De verwachting is dat er een Bedrijfsvoeringsorganisatie wordt gevormd waarin alle acht gemeenten gelijke rechten en plichten hebben. Daarnaast krijgt de gemeenteraad jaarlijks een controlerende rol. Over deze nieuwe vorm van samenwerking wordt in 2025 definitief besloten.

Onderwijs

IKC 's-Heerenberg

De gemeenteraad heeft eerder besloten om het budget voor het Integraal Kindcentrum (IKC) in 's-Heerenberg te verhogen met € 10,5 miljoen. Hierdoor kunnen we verder werken aan het voorlopig ontwerp voor de verbouwing van het pand aan de Zeddamseweg 84. Met het definitieve plan hebben de schoolbesturen (nog) niet ingestemd. De reden hiervoor is dat zij de kosten van beheer en exploitatie niet kunnen dekken met de vergoeding die zij vanuit het Rijk ontvangen. Er wordt nu onderzocht hoe we het aantal vierkante meters kunnen verminderen, zodat de schoolbesturen de kosten van beheer- en exploitatie wel kunnen dragen. De architect werkt verschillende scenario's uit, waarbij het uitgangspunt is om te bouwen volgens de norm zoals aangegeven in de verordening Huisvesting Onderwijs van de gemeente Montferland voor de locatie Zeddamseweg 84, 's-Heerenberg.

Onderwijsachterstandenbeleid

In het voorjaar van 2024 heeft de gemeenteraad het Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) geactualiseerd. Via een actief OAB-beleid blijven we ook in 2026 investeren in het jonge kinderen met (leer)achterstanden. Door tijdig te starten met een integrale aanpak in peuterspeelzalen, kinderopvang en onderwijs willen we onze jeugd maximale kansen bieden voor hun ontwikkeling naar volwassenheid. Uiteindelijk streven we naar het behalen van een startkwalificatie en daarmee een goede kans op de arbeidsmarkt. Dit beleid voeren we uit in nauwe samenwerking met ketenpartners.

In het kader van gelijke kansen heeft de raad voor 2025 en 2026 geld beschikbaar gesteld voor gratis naschoolse activiteiten voor kinderen van ouders die geen recht hebben op kinderopvang. Deze kinderen nemen samen met kinderen van de BSO deel aan activiteiten die hen helpen om hun talenten te ontdekken. Dit initiatief draagt ook bij aan het verminderen van economische- en onderwijssegregatie.

Leerplicht voor MBO-studenten is ondergebracht bij LerenWerkt. Het ministerie van OCW heeft aan LerenWerkt aangegeven dat de kwalificatieplicht niet gefinancierd mag worden uit de Doorstroompunt-middelen. Gemeenten ontvangen in 2026 via de algemene uitkeringen geld voor deze taken. LerenWerkt brengt de kosten voor deze taken bij de gemeenten in rekening.

IHP

In het najaar van 2024 is de gemeente gestart met de ontwikkelingen van een nieuw Integraal Huisvestingsplan (IHP). Dit plan is uitgevoerd door een externe partij, die ook de behoefte aan lokalen heeft doorgerekend. Op basis van dit nieuwe IHP in combinatie met de staat van de scholen, kan Montferland voor de komende jaren vaststellen welke investeringen wanneer noodzakelijk zijn. Voor het jaar 2026 zijn hierin de renovatie van de Expeditie en de voorbereiding van de Laetare opgenomen. De gemeenteraad heeft inmiddels met het IHP ingestemd.

Cultuur

CEPA

Montferland werkt al jarenlang samen met zeven andere Achterhoekse gemeenten in het Cultuur- en Erfgoedpact Achterhoek (CEPA). Binnen dit pact zijn gezamenlijke afspraken gemaakt en projecten ontwikkeld om de Achterhoek te positioneren als aantrekkelijke culturele regio. Vanuit deze samenwerking is het Cultuur- en Erfgoedakkoord Achterhoek voorbereid. Dit akkoord markeert een nieuwe fase in de regionale samenwerking en versterkt de positie van de Achterhoek als sterke Cultuurregio. Het akkoord legt de basis voor een intensievere samenwerking tussen gemeenten, waarin kunst, cultuur en erfgoed integraal wordt verbonden met andere beleidsterreinen zoals sport, leefbaarheid, welzijn, toerisme en economie. Ook krijgt de creatieve ontwikkeling van de inwoners een prominente in het leven van de Achterhoek. Op dit moment wordt er onderzoek gedaan naar verdere ontwikkeling van deze samenwerking. Het Rijk erkent de samenwerking in de Achterhoek: sinds 2024 is de Achterhoek officieel erkend als Cultuurregio. Dit betekent dat we een plek aan tafel hebben en onze stem kunnen laten horen tijdens landelijke overleggen.

Bibliotheek

De bibliotheek Montferland opereert momenteel zelfstandig, maar bevindt zich in een fusietraject met Bibliotheek Achterhoekse Poort, die de bibliotheekvoorzieningen voor de gemeenten Aalten en Oude IJsselstreek verzorgt. Dit fusietraject is bedoeld om lokaal een toekomstbestendige bibliotheekvoorziening te behouden. Volgens de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening (Wsob) hebben gemeenten namelijk een wettelijke zorgplicht om voldoende en volwaardige bibliotheken te bieden.

De bibliotheek in 's-Heerenberg is momenteel gevestigd aan de Oudste Poortstraat 24. In de toekomst gaat de Bibliotheek verhuizen naar het nog te realiseren Integraal Kindcentrum (IKC). Hierdoor gaat het huidige pand vrijkomen. Hylkema Erfgoed heeft een herbestemmingsonderzoek en een verduurzamingsonderzoek uitgevoerd. Er wordt op dit moment met het Stedsmuseum Bergh en andere potentiële geïnteresseerden overlegt om de mogelijkheden voor toekomstige toepassingen van het pand te verkennen, net als de financiële gevolgen daarvan, om uiteindelijk de haalbaarheid te beoordelen.

Sport en gezondheid

Begin 2025 heeft de gemeenteraad de Beweeg- en Gezondheidsnota Montferland 2025-2030 vastgesteld. Deze nota koppelt sport en gezondheid aan elkaar om een bloeiende en krachtige samenleving te bevorderen. Bewegen heeft voor veel inwoners een positievere klank dan de verplichting van het sporten. De nieuwe nota legt veel nadruk op een gezonde leefstijl voor zowel jongeren als oudere inwoners, vooral na de coronaperiode en de stijgende kosten. Het is belangrijk om onze inwoners zo actief mogelijk te houden, aangezien een groot percentage van de jonge bevolking in Montferland overgewicht heeft, wat hun gezondheid beïnvloedt. Daarnaast willen we de zichtbaarheid van verschillende sporten vergroten en bestaande verenigingen sterk en actief houden. Lidmaatschap van een (sport)vereniging is belangrijk voor het aangaan en versterken van sociale verbindingen. Uit onderzoek blijkt ook dat actieve inwoners met een netwerk minder vaak een beroep doen op (jeugd)hulp of zorgvragen hebben. Zo dragen sportverenigingen bij aan een sterke sociale basis.

Montferland werkt samen met andere Achterhoekse gemeenten aan initiatieven vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA). Het doel van GALA is gezondere inwoners in 2040. Met buurtbewoners die waardig en gezonder ouder worden, langer zelfstandig wonen én een gezonde jeugd die kansrijk opgroeit en floreert in een leefomgeving met een sterke sociale basis. Gemeenten en partners ontwikkelen een samenhangende aanpak voor gezondheid, sport en bewegen en een sterke sociale basis, gebaseerd op de behoefte van bewoners en buurten. Het IZA richt zich op het behoud van toegankelijke en betaalbare zorg voor de toekomst. Hiervoor zijn afspraken gemaakt tussen het Ministerie van VWS en een groot aantal zorgpartijen. Regionale en lokale implementatie van deze afspraken vindt plaats, waarbij Montferland de komende jaren beide thema's actief oppakt.

Vanuit gezondheid en leefstijl geven we aandacht aan bewegen in de openbare ruimte en het aanbieden van voorzieningen in onze kernen. Dit biedt kansen voor kwetsbare inwoners. We leggen hiermee een actieve verbinding met de nieuwe visie op Wonen, Welzijn en Zorg en de nieuwe Omgevingsvisie. Deze zijn beide in 2024 vastgesteld. Er volgen jaarlijks uitvoeringsprogramma's met concrete acties om deze visies te realiseren.

Maatschappelijke ondersteuning

Wmo

Sinds meerdere jaren zien we autonome ontwikkelingen die leiden tot een grote vraag naar Wmo-maatwerkvoorzieningen, zoals vergrijzing, ambulantisering van de geestelijke gezondheidszorg en het abonnementstarief. Deze ontwikkelingen drukken zwaar op de beperkte financiële middelen van de gemeente. Het takenpakket van de gemeente binnen de Wmo is grotendeels vastgelegd, net zoals het bijbehorende budget. Ook in 2026 blijven we ons inzetten voor het beheersbaar houden van de kosten. Als gemeente blijven we afhankelijk van externe factoren waarop we vaak geen invloed hebben zoals veranderingen in wet- en regelgeving, demografische factoren, economische ontwikkelingen en de toestroom van ontheemden. Welke gevolgen deze ontwikkelingen voor Montferland op korte en middellange termijn hebben, is moeilijk te voorspellen, zowel inhoudelijk als financieel. We werken binnen een netwerk van vele partners, inclusief buurgemeenten en zorgaanbieders. We richten ons op preventie, gezondheid en voorliggende/ algemene voorzieningen om duurdere zorg te voorkomen.

Visie sociaal domein

In 2024 is de Visie Sociaal Domein vastgesteld. We streven naar een sociale en inclusieve samenleving waarin iedereen kan meedoen. We bouwen voort op de brede sociale basis met talrijke voorliggende voorzieningen, in samenwerking met het Sociaal Team, het (para-)medisch domein en maatschappelijke partners. Uit deze visie vloeit de tweejaarlijkse Maatschappelijke Agenda voort, waarin we concreet vormgeven hoe we deze visie in de praktijk brengen. We investeren in de sociale basis via de thema's bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven.

Hulp bij het Huishouden, wasservice en mantelzorgondersteuning

Na een lokale aanbestedingsprocedure in 2024, heeft onze gemeente per 1-4-2025 contracten gesloten met drie aanbieders voor hulp bij het huishouden. De vraag naar hulp bij het huishouden neemt al jaren toe door vergrijzing en het abonnementstarief op de eigen bijdrage. Naast stijgende loonkosten, onder andere door CAO-ontwikkelingen, nemen ook de uitgaven voor deze voorziening toe. Door de wijziging van het abonnementstarief naar een inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage (IVB), verwachten we enige verlichting van deze druk. Echter, de invoering van de IVB wordt pas per 1-1-2027 verwacht.

Per 1-4-2025 is de nieuwe Montferlandse wasservice gestart. Deze service wordt nu lokaal uitgevoerd door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Voor Wmo-begeleiding loopt in 2025 een nieuwe regionale aanbestedingsprocedure, die per 1-1-2026 ingaat. Verdere informatie hierover is te vinden onder regionale inkoop bij het onderwerp Jeugd.

De lokale uitvoering van cliënt- en mantelzorgondersteuning is lokaal goed geregeld. Vanuit een raadsmotie wordt hierop extra geïnvesteerd (mantelzorgcompliment).

Daklozen

Begin 2025 hebben alle Achterhoekse gemeenten ingestemd met een regionale uitwerking van het Landelijk Actieplan dakloosheid 'Iedereen een thuis'. Ons doel is om dak- en thuisloosheid te voorkomen en, waar mogelijk, opvang in onze eigen gemeente te verzorgen. Doetinchem ontvangt hiervoor middelen van het Rijk. In 2025 wordt uitgewerkt hoe deze nieuwe vormen van opvang georganiseerd kunnen worden. Ook de herverdeling van de landelijke middelen worden onderdeel van het plan. We verwachten in 2026 lokale opvangmogelijkheden te realiseren.

Suïcidepreventie

In 2025 is de wet integrale suicidepreventie in werking getreden. Het is nog niet duidelijk welke middelen gemeenten hiervoor gaan ontvangen. Tegen het einde van 2025 hebben wij het lokale uitvoeringsplan klaar.

Werk & inkomen, minimabeleid, schuldhulpverlening en nieuwkomers

Werkloosheid

De werkloosheid gaat naar verwachting stijgen van 3,5% in 2023 naar 4,2% in 2026, maar blijft daarmee relatief laag. We verwachten niet dat het uitkeringsbestand gaat groeien als gevolg van economische factoren, maar wel door de instroom van jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt en nieuwkomers. De integratie van deze groepen in de arbeidsmarkt blijft een uitdaging waarbij scholing, taalondersteuning en intensieve begeleiding noodzakelijk zijn om mensen weer aan het werk te krijgen.

Armoede

Volgens het CPB blijft het aantal personen in armoede stabiel. Het aantal kinderen in armoede gaat waarschijnlijk in 2024 afnemen, maar een lichte stijging wordt verwacht in 2025 door afgenomen toeslagen. Voor 2026 zet het CPB in op sociale programma's en inkomensondersteuning om armoede te stabiliseren. Het is noodzakelijk om gerichte maatregelen te nemen om armoede te beperken. Ons gemeentelijk beleid voor bestaanszekerheid speelt hierin een belangrijke rol. Bijvoorbeeld door de aanvraagprocessen voor minimaregelingen te vereenvoudigen.

Basisdienstverlening schuldhulp

Vanaf 2026 moeten gemeenten voldoen aan nieuwe standaarden van schuldhulpverlening, na bestuurlijke afspraken tussen kabinet, VNG, NVVK en Divosa. Het doel is om schuldhulpverlening uniformer en toegankelijker te maken, met een nadruk op preventieve maatregelen en doorverwijzingstrajecten zodat mensen sneller en beter geholpen kunnen worden. Innovatie en digitalisering zijn cruciaal voor het verbeteren van de toegankelijkheid en effectiviteit van schuldhulpverlening. Het kabinet heeft als streven om het aantal mensen met schulden tegen 2030 halveren. De invoering van basis schuldhulpverlening zal beperkte gevolgen hebben voor de werkwijze en dienstverlening van het Financieel loket en de gemeenschappelijke regeling Stadsbank Oost Nederland. Deze organisaties werken namelijk al grotendeels volgens de nieuwe standaarden.

Nieuwkomers

Sinds 2022 is de nieuwe Wet Inburgering van kracht. De gemeente is hierbij verantwoordelijk voor het goed laten inburgeren van statushouders. De gemeente verzorgt onder andere de inkoop van taaltrajecten en biedt ondersteuning op het gebied van werk, financiën en gezondheid. Daarnaast heeft de gemeente de verplichting om statushouders, inclusief minderjarige vluchtelingen, onderdak te bieden. De huisvesting van statushouders vraagt de komende jaren veel aandacht. Door voortdurende onrust in bepaalde regio's, zoals het Midden-Oosten, blijft de instroom van vluchtelingen groot. Daarnaast zijn er aanzienlijke achterstanden bij het huisvesten van statushouders door problemen op de woningmarkt. Dit stelt onze gemeente voor uitdagingen die voortdurende aandacht vragen en creatieve oplossingen vereisen.

Opvang Oekraïners

Sinds de Russische invasie in Oekraïne op 24 februari 2022 zijn veel Oekraïners op de vlucht geslagen. Montferland vangt sindsdien relatief veel Oekraïense vluchtelingen op. Het team Werk en Inkomen van de gemeente verstrekt sinds 2022 leefgeld en helpt Oekraïners met het vinden van werk. De verwachting is dat deze opvang nog enige tijd gaat duren. Via de Provinciale Regietafel (PRT) en subregionale tafels wordt de verdeling van opvanglocaties bepaald. Ook in 2026 zet Montferland zich actief in op de benodigde hulp en ondersteuning voor Oekraïense vluchtelingen. Hierbij hebben we blijvende aandacht voor integratie, welzijn, toeleiding naar werk en huisvesting.

AZC

De overheid heeft de verplichting om opvang te regelen voor mensen die asiel aanvragen. Daarom moeten er voldoende opvangplekken beschikbaar zijn om asielzoekers tijdens hun asielprocedure op te vangen. Het kabinet werkt samen met gemeenten, provincies en andere partners aan het creëren van voldoende opvangplekken verspreid over het land. Op grond van de nog steeds geldende Spreidingswet heeft onze gemeente de taak om vanaf het voorjaar van 2026 opvang te bieden aan 250 asielzoekers. Momenteel zijn wij bezig met het traject om een geschikte locatie of locaties te vinden voor het realiseren van een AZC in Didam.

Veiligheid

De gemeenteraad heeft het Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026 vastgesteld, waarin de belangrijkste thema's voor de komende jaren zijn opgenomen:

- Aanpak georganiseerde en ondermijnende criminaliteit
- Effectieve verbinding veiligheid en zorg
- Digitale weerbaarheid en veiligheid

In 2025 wordt de Veiligheidsmonitor 2025 uitgezet, waarvan de resultaten begin 2026 worden verwacht. Deze uitkomsten worden geanalyseerd en gebruikt om de verdere aanpak en/of uitvoering vorm te geven.

Zorg en veiligheid

De koppeling tussen zorg en veiligheid blijft belangrijk door de complexe casuïstiek die het Sociaal Team tegenkomt. Een goede afstemming met het sociaal domein blijft ook in 2026 belangrijk. Hierbij besteden we speciale aandacht aan 'mensenhandel', 'overlast', 'jeugd en jeugdgroepen'.

Huisvesting arbeidsmigranten

Het huisvesten van arbeidsmigranten kan leiden tot ondermijning. Vooral als er sprake is van situaties van arbeidsuitbuiting of zelfs mensenhandel. In onze gemeente verblijven veel arbeidsmigranten. In samenwerking met handhaving en burgerzaken worden adressen gecontroleerd waar mogelijk arbeidsmigranten verblijven. Er moet onderzocht worden of hierin sprake is van ondermijning. Het beleidskader Huisvesting Arbeidsmigranten is in maart 2024 door de gemeenteraad vastgesteld en opgesteld door het Projectteam huisvesting arbeidsmigranten. Wat vast staat is dat we de arbeidsmigranten hard nodig hebben. We willen wel dat we er als gemeente zicht op hebben en ervoor zorgen dat zij op een maatschappelijk verantwoorde manier gehuisvest worden. Dit helpt ons om zicht te krijgen op malafide partijen. Onze inspanningen zijn hierop gericht in 2025 en worden ook in 2026 voortgezet.

Ondermijning

Het thema 'aanpak ondermijning' blijft een prioriteit binnen het Integraal Veiligheidsbeleid. In 2026 wordt deze aanpak voortgezet met integrale acties, zoals de uitvoering van de processen 'veilig buitengebied' en 'veilig winkelgebied'. We werken hierbij nauw samen met verschillende partners, waaronder de politie, Openbaar Ministerie, Omgevingsdienst Achterhoek (ODA) en het Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC).

Iedereen die onderbuikgevoelens heeft of mogelijke signalen van ondermijning ziet, kan dit melden bij de politie, Meld Misdaad Anoniem (MMA) en zeker ook bij ons meldpunt verdachte situaties. We gaan het melden van onderbuikgevoelens verder stimuleren. Alle binnengekomen meldingen, ongeacht het kanaal, gaan wij verrijken met aanvullende informatie.

De Ondermijningstafel Montferland is een overlegtafel bestaande uit relevante interne en externe partijen waarin onderbuikgevoelens, signalen en casuïstiek worden besproken en afgestemd. Deze Ondermijningstafel Montferland is al enkele jaren actief en wordt de komende jaren verder voortgezet. Indien nodig worden er integrale controles voorbereid en bij concrete illegale situaties wordt handhavend opgetreden.

In deze aanpak van ondermijning is de samenwerking met de Achterhoekse gemeenten ook belangrijk. Ondermijning stopt namelijk niet bij de gemeentegrens. De ervaring leert dat binnen de gemeenten vergelijkbare thema's en opgaven aan de orde zijn. Daarom blijft de 'opgaveregisseur ondermijning Achterhoek' actief om alle Achterhoekse gemeenten te ondersteunen bij thema's die gemeente- en/of landsgrenzen overschrijden.

We zien de laatste jaren een verschuiving van klassieke vormen van criminaliteit naar steeds meer digitale vormen, zoals cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. Deze vorm van criminaliteit heeft vele gezichten en heeft ingrijpende gevolgen. Daarom zetten wij ons ook in voor bewustwording onder onze inwoners, bedrijven en binnen onze eigen organisatie.

VNOG

De Veiligheidsregio Noord en Oost-Gelderland (VNOG) gaat de komende jaren, zo ook in 2026, uitvoering geven aan het vastgestelde Regionaal Beleidsplan 2025-2028. Dit plan is gebaseerd op het vastgestelde Regionaal Risicoprofiel 2025-2028. Daarnaast gaat de VNOG zich richten op de gebiedsgerichte aanpak van natuurbrandbeheersing, waarbij de gemeente Montferland ook in 2026 actief gaat deelnemen.

2.4 Bouwgrondexploitaties woningbouw en bedrijventerreinen

In 2024 zijn 10 van de 11 aanwezige woningbouwkavels verkocht. In de loop van 2024 zijn vijf nieuwe woningbouwplannen vastgesteld:

- P.615 VVL-terrein - 's-Heerenberg - 67 woningen;
- P.625 De Hoevert - Didam - 32 woningen;
- P.705 Voormalig Brandweerkazerne - Didam - 15 woningen;
- P.955 Meikamerlaan - Nieuw-Dijk - 4 woningen;
- P.960 Meikever - Nieuw-Dijk - 13 woningen.

Van deze vijf woningbouwplannen zijn vier woningbouwplannen onherroepelijk. Alleen het woningbouwplan VVL-terrein kent nog een beroepsprocedure. Het woningbouwplan van de Hoevert is in 2024 volledig verkocht aan Plavei en omvat 32 woningen. De overige vier woningbouwplannen omvatten 99 woningen, waarvan de uitgifte van woningen in 2025 gaat beginnen. Voor het woningbouwplan op het VVL-terrein in 's-Heerenberg hangt de start van de uitgifte af van de uitkomst van de beroepsprocedure. We zetten ons er bij alle locaties al op in om deze klaar te maken voor bouw, zodat er geen tijd verloren gaat.

De netcongestie die in heel Nederland aanwezig is, speelt ook in onze gemeente een belangrijke rol. Hoewel de netbeheerder Liander normaal gesproken kleinverbruiksaansluitingen, zoals nodig voor woningbouw, blijft afgeven, leidt een tekort aan materiaal en personeel tot vertraging bij het aansluiten (van bouwstroom tot definitieve huisaansluiting) van nieuwe woningen. We willen deze vertraging tot een minimum beperken door tijdig met Liander op te schakelen en het overleg aan te gaan over deze nieuwe ontwikkelingen. Ook toekomstige eigenaren worden hierover geïnformeerd.

In het kader van het 'actieve grondbeleid' worden voorbereidingen getroffen om in de aankomende jaren de volgende plannen in ontwikkeling te nemen:

- P215 - Doetinchemsewg/Rozenpas Kilder - circa 88 woningen;
- P425 - Sportveld Stokkum - circa 46 woningen;
- P435 - St. Jansgildestraat Beek - circa 69 woningen;
- P445 - Vinkwijkseweg Zeddam - 50 woningen;
- P447 - Braamt Zuid - circa 75/150 woningen;
- P510 - Drieheuvelenpark 's-Heerenberg - circa 180/200 woningen;
- P515 - De Bongerd 's-Heerenberg - circa 100 woningen plus overige functies;
- P685 - Uitbreiding Loil zuidoost - circa 40/70 woningen;
- P700 - Heeghstraat Didam - circa 143 woningen;
- P710 - Flexwoningen Loilseveld - 30 woningen;
- P715 - Didam noordoost - 300/400 woningen;
- P930 - Didam Lakermaat Lengel - gemengde vorm gemeentelijk deel circa 35 woningen;
- P950 - Bosstraat Nieuw-Dijk circa 75/150 woningen;
- P945 - Uitbreiding bedrijventerrein 's-Heerenberg - 5 ha MKB en 20 ha XXL logistiek met ondersteunende functies.

In lijn met het 'facilitaire grondbeleid' worden voorbereidingen getroffen om de volgende woningbouw initiatieven van derden in de aankomende jaren te ontwikkelen. Het gaat over de volgende grotere en meer concrete plannen (dus niet alle plannen):

- Geitenhouderij- Loil - circa 50 woningen;
- Katjaterrein - 's-Heerenberg - circa 40 woningen;
- Marssestraat Azewijn - circa 22 woningen;
- Lakermaat Lengel - gemengde vorm ontwikkelaar ruim 300 woningen;
- Heereboer Zeddam - circa 69 (zorg)wooneenheden.

Op korte termijn zijn er woningbouwplannen met ruimte voor ongeveer 100 woningen. Voor de periode van 2025 tot en met 2029 zijn er gemeentelijke woningbouwplannen (onder actief grondbeleid) in voorbereiding met ruimte voor ongeveer 1.100 woningen. In dezelfde periode zijn er woningbouwplannen van derden (facilitair grondbeleid) met ruimte voor ongeveer 500 woningen. Voor de daaropvolgende periode van 2030 tot en met 2034 zijn er plannen in voorbereiding voor ongeveer 800 woningen. Over de gehele periode betekent dit een totaal van ongeveer 2.500 woningen. Het is belangrijk om erbij te melden dat, vanwege factoren zoals rechtsgang bij de Raad van State, milieukundige aspecten en netcongestie, plannen kunnen wijzigen (met mogelijke verandering in planning en planuitval).

3. Financiële kaders

Na het vaststellen van de Programmabegroting 2025-2028 hebben zich verschillende financiële ontwikkelingen voorgedaan. In deze Kadernota brengen wij de structurele financiële ontwikkelingen in kaart om het financiële meerjarenperspectief vanaf 2026 te actualiseren.

De begroting voor 2025 dient als basis voor het bepalen van toekomstige financiële ontwikkelingen. Vanuit een meerjarenperspectief, exclusief incidentele baten en lasten, laat deze begroting negatieve saldi zien.

Hieronder vindt u de begrotingssaldi zoals opgenomen in de begroting voor 2025.

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

Saldi begroting 2025 – 2028

	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting 2025-2028	-903	238	843	672
Amendementen en moties begroting 2025-2028	8	8	8	8
Nieuw Beleid 2025-2028	-791	-852	-852	-852
Saldo begroting 2025 - 2028	-1.686	-606	-1	-172

3.1 Financieel meerjarenperspectief 2026–2029

Nu richten we ons op de verschillende ontwikkelingen voor de jaren 2026-2029.

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

Begrotingssaldi Kadernota 2026 - 2029

	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting 2025-2028	-1.686	-606	-1	-172
(Autonoom) Bestaand beleid	-2.836	-1.868	-1.887	-818
Correctie structurele onttrekking reserve Sociaal Domein	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Realistisch begroten	135	135	135	135
Saldo kadernota 2026-2029	-6.387	-4.339	-3.753	-2.855
Nieuw beleid kadernota 2026 - 2029	-79	-159	-182	-206
Saldo kadernota 2026-2029 incl nieuw beleid	-6.466	-4.498	-3.935	-3.061
Incidentele baten en lasten	1.907	1.074	-15	-15
Structurele saldo kadernota 2026-2029	-4.559	-3.424	-3.950	-3.076

Realistisch begroten

In het kader van realistisch begroten zijn alle budgetten geanalyseerd. Als een budget de afgelopen twee jaar niet (volledig) is benut, wordt dit onbenutte deel in een stelpost geplaatst. Het college stelt voor om van deze stelpost 30% vrij te laten vallen in de algemene middelen (€ 135.030) en 70% beschikbaar te houden voor de complete organisatie (€ 315.070). Op het moment dat de middelen van de overige 70% alsnog nodig zijn voor de oorspronkelijke doeleinden, kan het college de middelen alsnog beschikbaar stellen.

Bij het besluit van deze Kadernota wordt voorgesteld om het college te mandateren over dit budget te beschikken en bij aanvraag uit te geven waarvoor het oorspronkelijk was bedoeld.

Regulier saldo

De reguliere saldi van de Kadernota tonen een negatief beeld over alle jaarschijven. Daarbij valt op dat in 2026 het saldo bijna € 6,5 miljoen negatief is en dit afloopt naar een ruime € 3 miljoen in 2029.

Structureel saldo

Op grond van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moet ons begrotingssaldo structureel sluitend zijn, zonder de incidentele baten en lasten mee te nemen. Incidentele lasten zien we voornamelijk in 2026 en 2027 als gevolg van het raadsakkoord. Ook structureel zijn de saldi in alle jaarschijven negatief: van € 4,5 miljoen in 2026 naar ruim € 3 miljoen in 2029.

Zoals bij '1.3 Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2025' aangegeven heeft het Rijk extra middelen beschikbaar gesteld voor gemeenten. Wat dit exact voor gemeente Montferland betekent wordt bekend in de meicirculaire. Omdat de meicirculaire verschijnt tijdens de bespreking van de Kadernota door de gemeenteraad, kan de nieuwe informatie niet meer in de Kadernota worden verwerkt. Daarom zal dit worden meegenomen in de Programmabegroting. Het voorstel is daarom om in de Kadernota nog geen ombuigingen door te voeren. Eventuele noodzakelijke of gewenste ombuigingen zullen pas in de Programmabegroting 2026-2029 worden opgenomen. De voorgenomen aanpak is om eerst scenario 1 eerst volledig of gedeeltelijk in te zetten. Het gedeeltelijk inzetten betekent dat binnen categorie A keuzes worden gemaakt welke ombuigingsmogelijkheden wel en niet gebruikt worden, afhankelijk van het te realiseren bedrag.

Financiële mutaties in deze Kadernota

Wat is er in de tussentijd gebeurd? Hieronder volgt een korte toelichting op de verschillende onderdelen die zich hebben voorgedaan.

(Autonoom) Bestaand beleid

In onderstaande tabel zijn de autonome ontwikkelingen op basis van het bestaand beleid opgenomen. De grootste mutaties lichten we onder de tabel kort toe.

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

(Autonoom) bestaand beleid	2026	2027	2028	2029
Algemene uitkering o.b.v. decembercirculaire 2024	-14	45	113	1.345
Loon- en prijsontwikkelingen	764	764	764	764
Domein Ruimte				
Beheerplan Wegen 2025-2029	-818	-883	-948	-1.013
Beheerplan Openbare Verlichting 2025-2029	210	210	210	210
Beheerplan Civiele Kunstwerken 2025-2028	-10	-10	-10	-10
Bermen, sloten en afwatering	-300	-300	-300	-300
Openbaar Groen nav evaluatie groenbeleidsplan	-100	-100	-100	-100
Herstelwerkzaamheden i.v.m. schade wortelopdruk	-60	-60	-60	-60
Startnotitie Omgevingsprogramma Buitengebied	-250			
Gemeentelijk hemelwaterstructuurplan	-100			
Stresstest riolering	-80			
Advieskosten GWRP 2027	-30			
Energielasten openbare ruimte conform werkelijke energielasten 2024	-92	-92	-92	-92
Leges omgevingswet	194	194	194	194
Pachtopbrengsten ruilgronden door Didam Arrest	141	141	141	141
Domein Sociaal				
Bijstelling BUIG	8	-32	-32	-32
Participatiewet	-188	-188	-189	-199
Eigen bijdrage WMO	-673			
Integrale Ambulante Jeugdzorg	-319	-319	-319	-319
Gezins- en Woonvormen	-215	-215	-215	-215
WMO begeleiding	-87	-87	-87	-87
Tariefverhoging Hulp bij het Huishouden	-116	-116	-116	-116
Wet inburgering 2025	-52	-52	-59	-59
Jeugd - Landelijk gecontracteerde zorg	-200	-200	-200	-200
Vervoer jeugdzorg	-180	-180	-180	-180
Leerlingenvervoer	-130	-130	-130	-130
WMO vervoersvoorzieningen	-75	-100	-100	-100
WMO rolstoelvoorzieningen	-70	-70	-70	-70
Integraal Huisvestingsplan 2025-2041		-74	-210	-210
Overige mutaties				
Opbouw voorziening verlofsparen	-130	-130	-130	-130
Diverse mutaties	136	116	238	150
Totaal	-2.836	-1.868	-1.887	-818

Algemene Uitkering

De bijstellingen komen voort uit de september- en decembercirculaire 2024, welke nog niet in de primaire begroting 2025 zijn verwerkt. De toename bestaat uit meerdere componenten, waaronder de verhoging van het accres (volume en indexatie).

Daarnaast worden de verwachte inkomsten uit huisvesting voor arbeidsmigranten neerwaarts bijgesteld met € 173.000 in 2026 en € 222.000 voor de daaropvolgende jaren.

Loon- en prijsontwikkelingen

Deze worden in paragraaf 3.1.2 toegelicht.

Domein Ruimte - uitgaven

Beheerplannen openbare ruimte

Voor de begroting 2026 zijn drie beheerplannen geactualiseerd: Wegen, Openbare Verlichting en Civiele Kunstwerken.

Het nieuwe beheerplan Wegen is in de begroting 2025 incidenteel vastgesteld voor het jaar 2025. In deze Kadernota worden de financiële gevolgen van de actualisatie structureel verwerkt. Ten opzichte van 2025 is een nieuwe verdeling gemaakt tussen groot onderhoud en rehabilitaties/reconstructies. Dat zorgt voor een extra benodigd budget van € 818.437 in 2026 oplopend naar € 1.013.437 in 2029. Het oplopende effect wordt veroorzaakt door de jaarlijkse kapitaallasten voor rehabilitaties en reconstructies.

Het nieuwe beheerplan Openbare Verlichting zorgt juist voor een positief effect in de begroting. Door het besluit bij de begroting 2025 om in 2025 een budget van € 2,5 miljoen beschikbaar te stellen voor vervanging van armaturen wordt in de aankomende jaren minder onderhoud en lagere energielasten verwacht. Dit leidt tot een voordeel van € 210.453.

Ook voor Civiele Kunstwerken is een nieuw beheerplan opgesteld. Deze heeft echter een kleinere invloed op de begroting met extra lasten van € 9.944 per jaar.

Bermen, sloten en afwatering

Er is extra budget nodig voor bermen, sloten en afwatering door een nieuwe aanbesteding van het uitbestede werk. Daarnaast is intensiever beheer van watergangen en ecologisch bermbeheer nodig naar aanleiding van de ervaring met wateroverlast tijdens de winter van 2024.

Openbaar groen n.a.v. evaluatie groenbeleidsplan

Begin 2023 is het groenbeleidsplan "Waardering voor groen" door de gemeenteraad vastgesteld. Daarbij is ook vastgesteld om het groenbeleidsplan na twee jaar te evalueren. De eerste (zo veel mogelijk geactualiseerde) berekeningen tonen een tekort. Vooruitlopend op de definitieve evaluatie gaan we uit dat € 100.000 extra budget nodig is voor de uitvoering.

Startnotitie Omgevingsprogramma Buitengebied

Het omgevingsprogramma buitengebied vormt de schakel tussen de omgevingsvisie (doelen en ambities) en het omgevingsplan (concrete regels waarop getoetst kan worden). Beleidsregels over functieverandering, landbouw en wonen in het buitengebied kunnen hierin worden opgenomen en vernieuwd. Ook wordt de nog op te stellen landbouwverkenning hierin meegenomen.

Op 19 januari 2023 heeft de gemeenteraad reeds ingestemd met een budget van € 350.000 voor het opstellen van het omgevingsplan Buitengebied. Nu de tijdsplanning duidelijk is wordt van dit budget € 100.000 in 2025 beschikbaar gesteld en € 250.000 in 2026.

Domein Ruimte - inkomsten

Leges omgevingswet

De afgelopen jaren hebben laten zien dat de inkomsten uit leges omgevingswet hoger zijn dan begroot. Daarom verhogen we de begrote inkomsten met € 194.000.

Pachtopbrengsten ruilgronden door Didam Arrest

Het Didam Arrest vereist dat de pacht voor ruilgronden openbaar wordt aangeboden, waardoor de de pachten meer opbrengen. Hierdoor kunnen we de begrote inkomsten met € 141.000 verhogen.

Domein Sociaal - uitgaven

De kostenstijging heeft verschillende oorzaken. De belangrijkste hiervan zijn de autonome groei en toepassing van het landelijke tarief voor jeugdbescherming en jeugdreclassering. Hieronder worden de budgetten per onderwerp kort toegelicht.

Participatiewet

Het participatiebudget wordt vanaf 2024 bepaald op basis van het jaarlijks op te stellen uitvoeringsplan en de daarin opgenomen re-integratieactiviteiten. Voor 2025 is een aanzienlijk hoger budget nodig, vooral vanwege de kosten van het werkcafé, het project "Ken je klant" en hogere kosten voor "Bewegen Werkt".

Sociaal Domein Achterhoek

Er wordt een stijging van de kosten verwacht voor Integrale Ambulante Jeugdzorg, Gezins- en Woonvormen en Wmo-begeleiding (tot op heden Lumpsum SDA). Deze toename hangt samen met een nieuwe financieringsvorm per 1 januari 2026 (P*Q) en de prijsbepaling op basis van de AMVB reële kostprijs. Daarnaast neemt de zorgvraag toe door factoren als vergrijzing, zwaardere problematiek en de noodzaak tot passende zorginzet. De budgetten voor deze onderdelen wordt aangepast op basis van zowel tariefsverhogingen als de uitgavenontwikkeling in boekjaar 2024.

Wmo-begeleiding

De stijging van de uitgaven voor WMO-begeleiding komt door tariefsverhogingen, waaronder inflatie en gestegen loonkosten, en een toename van het aantal gebruikers. Het budget is aangepast om deze ontwikkelingen in 2024 te weerspiegelen en de continuïteit en kwaliteit van de begeleiding te waarborgen.

Wmo-tariefverhoging Hulp bij het Huishouden

Het gewijzigde uurtarief voor hulp bij het huishouden, per 1 april 2025 vastgesteld op € 39,54 conform de AmvB reëel tarief Wmo 2015, leidt tot structureel hogere lasten, zoals aangegeven in raadsinformatiebrief 24int01916.

Wet inburgering

Hoewel we een toename aan inkomsten verwachten, stijgen ook de kosten door de toenemende zorgvraag en de noodzakelijke maatregelen voor statushouders. Denk hierbij aan de Zomerschool, gezinshereniging, kamergerichte verhuur en mentale ondersteuning.

Jeugd - Landelijk gecontracteerde zorg

Een gemeente heeft geen invloed op de tarieven bepaald door VNG afgesloten landelijke contracten of de instroom (verwijzingen door derden). Deze factoren blijven leiden tot een fluctuerend aantal cliënten per jaar, waarop geen sturing mogelijk is. Het budget voor landelijk gecontracteerde jeugdzorg wordt daarom jaarlijks aangepast op basis van de werkelijke kosten.

Vervoer

De stijging in uitgaven voor leerlingenvervoer en het vervoer van jeugdzorgcliënten is het gevolg van verschillende factoren. Ten eerste zijn er jaarlijkse tariefsverhogingen, mede door inflatie en stijgende brandstofprijzen. Daarnaast heeft de gemeente per 1 augustus 2024 het leerlingenvervoer en een deel van het Wmo-vervoer opnieuw aanbesteed. Munckhof is daarbij als uitvoerende partij geselecteerd. Deze aanbesteding, uitgevoerd door de Vervoersorganisatie Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN), heeft geleid tot nieuwe contractvoorwaarden en prijsafspraken. Dit zorgt voor een toename van de kosten.

Wmo-voorzieningen

De stijging van de uitgaven voor zowel Wmo-vervoersvoorzieningen als Wmo-rolstoelvoorzieningen heeft verschillende oorzaken. Het budget is aangepast op basis van de tariefsverhogingen en de gerealiseerde ontwikkelingen in 2024. De toename wordt verklaard door een combinatie van meer gebruikers en hogere kosten per voorziening.

Integraal Huisvestingsplan

In het kader van het Integraal Huisvestingsplan (IHP) worden vanaf 2027 kapitaallasten opgenomen, zoals vastgelegd in het raadsbesluit (25int00132). Het gaat over rente en afschrijvingen van investeringen in onderwijshuisvesting, waaronder de St. Jozefschool in Loil en De Rabot. Deze lasten worden verantwoord vanaf het moment van ingebruikname. Vanaf 2027 is dit terug te zien als structurele toename van de uitgaven.

Domein Sociaal - inkomsten

Ontwikkelingen inkomsten Rijk (Jeugd)

De decembercirculaire 2024, waarover u via een raadsinformatiebrief bent geïnformeerd, houdt voor 2026 rekening met een bedrag van € 0,6 miljoen voor jeugdzorg. Voor 2027 is er € 0,4 miljoen gereserveerd en voor 2028 € 0,7 miljoen. De Voorjaarsnota van het Rijk geeft aan dat er extra geld beschikbaar komt voor gemeenten, zoals ook vermeld bij '1.3: Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2025'. Wat dit precies betekent voor de gemeente Montferland, wordt duidelijk in de meicirculaire.

Bijstelling BUIG

Op basis van de prognose en het voorlopige BUIG-budget voor 2025 wordt het budget aangepast, wat vanaf 2027 resulteert in een structureel tekort van € 32.000.

Eigen bijdrage Wmo

Daarnaast heeft het Rijk het afschaffen van het Wmo-abonnementstarief en de invoering van een inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage uitgesteld. Hierdoor vervallen de verwachte inkomsten uit eigen bijdragen voor huishoudelijke hulp, wat in 2026 leidt tot een eenmalig financieel nadeel van € 673.000.

Gemeenschappelijke regelingen

De afzonderlijke begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen worden via een apart raadsvoorstel aan u voorgelegd. We zijn momenteel nog bezig met het in kaart brengen van de ontwikkelingen binnen de verschillende regelingen. Er lopen nog gesprekken over de financiële impact voor de deelnemende gemeenten. Zoals gebruikelijk worden deze financiële effecten opgenomen in de gemeentebegroting.

Domein Bedrijfsvoering & Dienstverlening

Opbouw voorziening verlofsparen

Vanaf 2022 kunnen werknemers bovenwettelijke vakantie-uren sparen. Voor deze gespaarde uren is een "Voorziening verlofsparen" gevormd. In 2023 is € 130.000 aan deze voorziening toegevoegd. Vanaf 2026 wordt deze uitgave structureel opgenomen in de begroting.

Loon- en prijsstijgingen

Loonkosten

In de begroting wordt rekening gehouden met een totaalbedrag van ongeveer € 33 miljoen aan loonkosten. Het is voor ons belangrijk om deze kosten nauwlettend te blijven volgen. De ontwikkeling van de personeelskosten en de benodigde formatieomvang worden daarom periodiek gemonitord.

De cao voor gemeenten is in januari 2024 ingegaan en loopt tot 1 april 2025. Momenteel zijn er nog onderhandelingen gaande over een nieuwe cao. De financiële consequenties van de huidige cao zijn verwerkt in alle ramingen. Voor 2026 is de stijging van de totale loonkosten in 2026, inclusief premies, voorlopig geraamd op 1,8% (bron: Centraal Economisch Planbureau, februari 2025), wat neerkomt op een kostenverhoging van ongeveer € 591.000. Daarnaast zijn de reeds ingediende en goedgekeurde adviezen voor 2025 meegenomen, die ook invloed hebben op 2026 en daarna.

In totaal komt de stijging van de loonkosten neer op € 878.415. Deze kosten hebben een structurele doorwerking in 2026 en de daaropvolgende jaren. De meerkosten worden (grotendeels) gecompenseerd door het Gemeentefonds en eigen inkomsten.

Zoals eerder genoemd, is de indexatie van 1,8% gebaseerd op de cijfers van het CPB, en het is onzeker of dit percentage gehandhaafd wordt. De meicirculaire gaat meer duidelijkheid geven over eventuele compensatie als de indexatie hoger uitvalt dan de nu geraamde 1,8% (wanneer de indexatie hoger is, maar ook de compensatie van het Rijk toeneemt, blijft de netto impact gelijk).

Prijsstijgingen

Op basis van de berekeningen van het CPB wordt een prijsstijging van 2,1% verwacht. De totale meerkosten van deze prijsstijgingen bedragen ongeveer € 431.000. Daarboven leiden de prijsaanpassingen van de budgetsubsidies tot meerkosten (ongeveer € 117.000).

De systematiek van de budgetsubsidies is gebaseerd op de Nota "Harmonisering budgetsubsidies". Deze nota bepaalt een uniforme manier van indexering. Hierbij wordt uitgegaan van de indexcijfers uit de meicirculaire: voor een derde de prijs overheidsconsumptie netto materieel en voor twee derde de beloning werknemers. Door deze indexcijfers te hanteren, worden we gecompenseerd door de Algemene Uitkering in plaats van de cao's uit verschillende branches, die andere indexpercentages hanteren.

Het is echter onzeker of de indexatie van 2,1%, gebaseerd op de cijfers van het CPB, gehandhaafd blijft. De meicirculaire gaat meer duidelijkheid geven over eventuele compensatie als de indexatie hoger uitvalt dan de huidige 2,1%. welke nu afgegeven is (Als de indexatie en de compensatie van het Rijk beide hoger worden, blijft de netto impact gelijk).

Compensatie

Natuurlijk gaan we al deze aanpassingen op detailniveau verwerken in de begroting 2026. De dekking van de meerkosten wordt voornamelijk gezocht in het accres (de volumegroei) van de Algemene uitkering. Deze wordt verondersteld (een gedeeltelijke) compensatie voor de toename van loonkosten en prijsstijgingen te bevatten. Volgens de decembercirculaire 2024 verwachten we voor Montferland een bedrag van € 1.960.000.

Verder wordt de compensatie gevonden door een indexering van onze eigen inkomsten zoals de OZB en leges. Gebaseerd op eerdere ervaringen verwachten we hiermee onze inkomsten met ongeveer € 230.000 te kunnen verhogen.

Loon- en prijsstijgingen			
Meerkosten			
Loonkosten		878.415	
Prijsstijgingen		547.665	
	Totaal		1.426.080
Compensatie			
Compensatie Algemene Uitkering		1.960.000	
Indexering van de eigen inkomsten		230.000	
	Totaal		2.190.000
Budgettair beslag			-763.920

3.2 Vermogen

Algemene Reserve

De Algemene Reserve is een belangrijk onderdeel van ons (weerstand)svermogen. Hieronder volgt een overzicht van het verloop van onze Algemene Reserve, waarbij alle wijzigingen voortvloeien uit eerdere besluitvorming.

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

	2025	2026	2027	2028	2029
Stand per 1-1 (o.g.v. jaarrekening 2024)	15.769	13.136	11.087	10.396	9.805
Toevoegingen					
Jaarrekening 2024: Toevoeging (voorlopig) saldo aan AR	PM	PM	PM	PM	PM
Onttrekkingen					
Motie Begroting 2022-2025: Energiebesparen door te ontzorgen	-50				
De bijdrage voor Energiebesparen door te ontzorgen voor 2025 wordt in 2024 uitgekeerd aan het Energieloket	53				
Overheveling vanuit 2024 naar 2025 voor Energie besparen door te ontzorgen	-115				
Structurele inzet algemene reserve Kadernota 2025	-500	-500	-500	-500	-500
Nieuw beleid 2025-2028: Actualisatie IVVP	-100	-100			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering mobiliteitsvisie	-100				
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in kunstmatige intelligentie (AI)	-100	-100	-100		
Nieuw beleid 2025-2028: Investeren in talentvol personeel	-500	-500			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitwerking acties voorkomende uit strategische personeelsplanning	-500				
Nieuw beleid 2025-2028: Regiodeal	-91	-91	-91	-91	
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering motie Kansen voor Kinderen, Cultuurverbinders via Welcom	-23	-23			
Nieuw beleid 2025-2028: Uitvoering motie Kansen voor Kinderen	-75	-75			
Inhuur voor lokale inzet nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	-200	-150			
Regionale inzet nieuwe inkoop Wmo/Jeugd	-43				
Amendement Kadernota 2025: CPO Woningbouwaanjager	-50	-50			
Overheveling vanuit 2024 naar 2025 voor Visie 's-Heerenberg-Oost	-145				
Overheveling vanuit 2024 naar 2025 voor bijdrage aan VV Montferland	-94				
Dekking incidentele uitgaven Kadernota 2026					
Startnotitie Omgevingsprogramma Buitengebied		-250			
Gemeentelijk hemelwaterstructuurplan		-100			
Stresstest riolering		-80			
Advieskosten GWRP 2027		-30			
Verwacht saldo per 31-12	13.136	11.087	10.396	9.805	9.305

Ontwikkeling Algemene Reserve

Volgens de Nota Reserves en Voorzieningen 2022 streven we naar een weerstandsratio van minimaal 2,0 (uitstekend). In de jaarrekening 2024 is de risicoanalyse geactualiseerd en is geconcludeerd dat de hoogte van de Algemene Reserve van uitstekende omvang is. De berekende ratio bedraagt 2,6 ten opzichte van 3,6 in 2023.

De nog steeds uitstekende weerstandsratio is voornamelijk te danken aan onze reserve van € 14,3 miljoen uit de verkoop van Nuon-aandelen. Exclusief deze Nuon-reserve bedraagt de ratio 1,5, wat als 'ruim voldoende' wordt gekwalificeerd. Op dit moment is onze Algemene Reserve dus voldoende om de risico's te kunnen afdekken.

Financiële kengetallen

Onderstaande vijf financiële kengetallen samen geven een beeld van de financiële ontwikkelingen in de gemeente. Alleen, één los kengetal geeft weinig inzicht in de totale financiële positie. Bijvoorbeeld, of een hoge schuldquote nadelig is voor een gemeente hangt af van factoren zoals het eigen vermogen en de kans op schuldaflossing. Hier volgt een toelichting op de verschillende kengetallen.

Het is belangrijk om te vermelden dat deze kengetallen zijn gebaseerd op de jaarrekening 2024 en Programmabegroting 2025-2028. De gegevens zijn niet geactualiseerd naar aanleiding van de prognoses in deze Kadernota.

Kengetal	Financiële kengetallen Montferland (%)					
	Rekening 2023	Rekening 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
1a Netto schuldquote	54%	54%	80%	103%	105%	100%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	46%	47%	71%	93%	95%	90%
2 Solvabiliteitsratio	39%	34%	28%	23%	23%	24%
3 Structurele exploitatieruimte	3,1%	-2,7%	0,6%	-0,3%	0,4%	-0,02%
4 Grondexploitatie	1%	0,1%	0%	0%	0%	0%
5 Belastingcapaciteit	98%	101%	101%	101%	101%	101%

Voldoende
Matig
Onvoldoende

Hieronder een korte uitleg per kengetal.

Weerbaarheid: Kan de gemeente tegen een stootje?

Netto schuldquote (ongecorrigeerd): De niet gecorrigeerde netto schuldquote geeft het risico weer voor de gemeente als derden, zoals een woningcorporatie die geld heeft geleend van de gemeente, hun verplichtingen niet nakomen. Hoe lager dit percentage, hoe beter.

Netto schuldquote (gecorrigeerd): De netto schuldquote geeft aan of de gemeente in staat is de schulden terug te betalen waarvoor zij volledig zelf verantwoordelijk is. Ook hier geldt: hoe lager dit percentage, hoe beter.

Solvabiliteit: Dit laat zien in hoeverre de gemeente in staat is haar financiële verplichtingen na te komen. Het wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger dit percentage, hoe beter.

Grondexploitatie: Het kengetal geeft aan hoe groot de waarde van de gemeentelijke grondpositie is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Hoe lager dit percentage, hoe minder risicovol.

Wendbaarheid: Kan de gemeente zich relatief snel aanpassen aan veranderende omstandigheden?

Hierbij zijn de volgende kengetallen van belang:

Belastingcapaciteit: Dit meet de mogelijkheid van de gemeente om financiële tegenvallers op te vangen of ruimte te creëren voor nieuw beleid in het volgende begrotingsjaar. Hoe lager dit percentage, hoe beter.

Structurele exploitatieruimte: Dit kengetal vergelijkt de structurele baten en lasten met de totale baten en geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Hoe hoger dit percentage, hoe beter.

De financiële kengetallen moeten gezamenlijk worden bekeken om onze financiële positie goed te beoordelen. In 2024 is onze schuldquote gelijk gebleven ten opzichte van 2023. Onze solvabiliteit is met 5% gedaald ten opzichte van 2023. De structurele exploitatieruimte is in 2024 lager dan in 2023, mede door een andere manier van berekenen.

In 2024 vallen drie kengetallen in de categorie voldoende (netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd en grondexploitatie), twee in de categorie matig (solvabiliteitsratio en belastingcapaciteit) en één in de categorie onvoldoende (structurele exploitatieruimte). Dit wordt met name veroorzaakt door het negatieve saldo van lasten en baten in de jaarrekening 2024. Er wordt meer onttrokken aan het eigen vermogen dan dat er toegevoegd wordt. Per saldo teren we dus in het op het Eigen Vermogen. Rekening houdend met ons uitstekende weerstandsvermogen kunnen we concluderen dat we de financiële positie van onze gemeente als voldoende kunnen kwalificeren.

Financiering

In de begroting 2026 worden de kapitaallasten (rente- en afschrijvingen) opnieuw berekend waarbij de volgende aspecten van belang zijn:

- Hoe ontwikkelen zich de boekwaarden van de activa en de grondexploitatie?
- Zijn er in de periode 2026 – 2029 vaste geldleningen die aflopen en/of moeten er nieuwe geldleningen worden aangetrokken?
- Hoe ontwikkelt zich de rente op de kapitaal- en geldmarkt?
- Hoe ontwikkelt zich onze reserve- en voorzieningenpositie?

Wijzigingen in deze gebieden beïnvloeden het totaal aan kapitaallasten (ongeveer € 8 miljoen) in positieve of negatieve zin. Een definitief overzicht van deze aspecten is beschikbaar bij het opstellen van de begroting 2026.

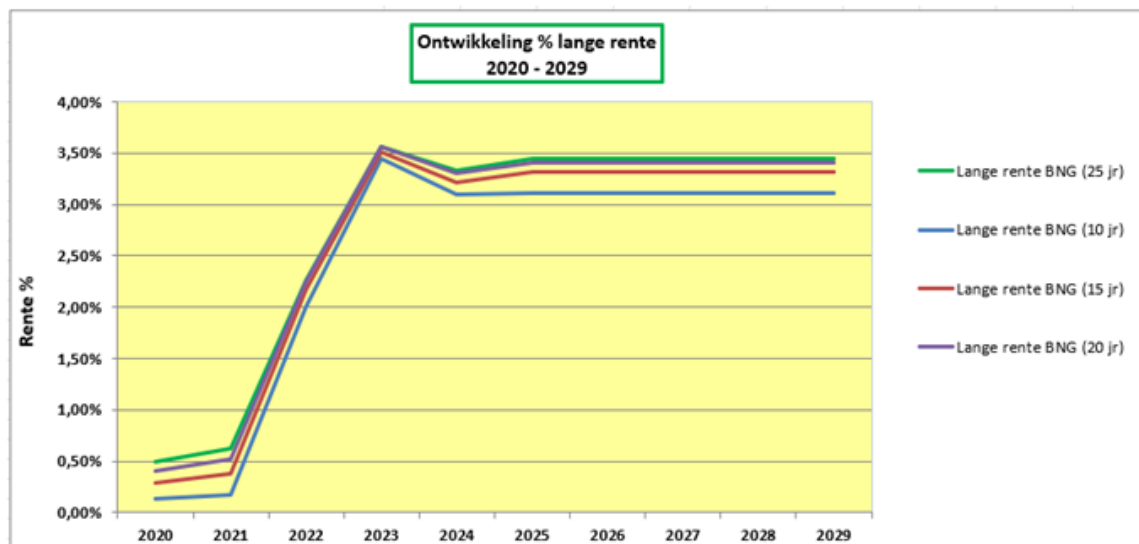
In 2025 is een lening van 25 miljoen euro afgesloten. De verdere financieringsbehoefte hangt af van de ontwikkelingen rondom de door de gemeenteraad goedgekeurde investeringen en de grondexploitaties. De gemeente maakt immers gebruik van totaalfinanciering, waarbij de benodigde middelen voor verschillende investeringen worden gebundeld. Het geld uit de reserves wordt niet strikt toegewezen aan een specifieke project, maar verdeelt zich over meerdere plannen. Dit kan de indruk wekken dat er voldoende geld beschikbaar is, terwijl de gemeente bij nieuwe projecten mogelijk toch extra leningen moet afsluiten.

Solvabiliteit

Solvabiliteit geeft aan hoe goed de gemeente in staat is haar financiële verplichtingen na te komen. Dit wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe beter. De ratio was in 2021 33%, in 2022 37% en in 2023 39% wat een positieve trend laat zien. Alleen de solvabiliteit valt nog steeds in de categorie 'matig' (20%-50%), dus verdere aandacht is nodig.

Renteontwikkeling

De lange termijnrente lijkt zich voor de komende jaren te stabiliseren tussen de 3,0% en 3,5%. De rente voor kortlopende leningen ligt rond de 3%.

4. Uitgangspunten (meerjaren)begroting 2026-2029

a. Algemeen

Bij het opstellen van de begroting voor 2026 houden we rekening met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De basis voor de begroting bestaat uit het bestaande beleid volgens de vastgestelde begroting 2025, aangevuld met de begrotingswijzigingen tot aan de raadsvergadering van 3 juli 2025.

b. Tijdpad bestuurlijke behandeling

Voor de bestuurlijke behandeling en besluitvorming hanteren we voorlopig het volgende schema:

Actie	Datum
Verzending	25 september 2025
Begrotingsmarkt (beeldvorming)	6 oktober 2025
Oordeelsvormende raad	30 oktober 2025
Vaststellen begroting	6 november 2025
Toezenen begroting aan Gedeputeerde Staten	14 november 2025

c. Gemeentelijke belastingen

Bij het vaststellen van de gemeentelijke belastingen hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De rioolheffing moet 100% kostendekkendheid zijn conform het vastgestelde Gemeentelijk RioleringsPlan. Herijking van de rioolheffing volgt in de begroting 2026;
- De afvalstoffenheffing moet 100% kostendekkendheid zijn;
- De OZB voor woningen en niet-woningen wordt jaarlijks met de inflatie verhoogd. Hierbij wordt uitgegaan van het indexcijfer "Prijs overheidsconsumptie, netto materieel" (IMOC). Op basis van het CEP 2025 bedraagt de prognose voor 2026 2,1%. Hiervan kan worden afgeweken als wordt besloten om de OZB als ombuiging te verhogen;
- De toeristenbelasting wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel. Het tarief voor 2026 blijft voorlopig gehandhaafd op € 1,25, tenzij wordt besloten om de toeristenbelasting als ombuiging te verhogen;
- Tarieven die niet door het Rijk worden vastgesteld worden verhoogd met het prijsindexcijfer "Prijs materiele overheidsconsumptie" (IMOC) uit de meicirculaire 2025, tenzij wetgeving of bestaand beleid anders bepaalt. De prognose voor 2026 bedraagt 2,1% (bron: CEP 2025).

d. Prijsstijgingen levering goederen en diensten

Exploitatiebudgetten

- De ramingen voor de levering van goederen en diensten worden aangepast aan het gestegen prijspeil. Hierbij wordt uitgegaan van het indexcijfer "Prijs overheidsconsumptie, netto materieel" (IMOC) uit de meicirculaire 2025. Op basis van het CEP 2025 bedraagt de prognose voor 2026 2,1%.
- Voor de jaren 2027-2029 wordt uitgegaan van een prijsmutatie van 0% ten opzichte van 2026. De reden hiervoor is dat we meerjarig in constante prijzen ramen.

Investeringskredieten

- (Restant)kredieten / projecten groter dan € 1.000.000, evenals kredieten voor de grondexploitatie, worden jaarlijks geïndexeerd;
- De basis voor de indexering is het indexcijfer "Prijs bruto overheidsinvesteringen"(IBOI). Dit cijfer wordt jaarlijks gepubliceerd in de meicirculaire. Op basis van het CEP 2025 bedraagt de prognose voor 2026 3,0%;
- In sommige gevallen zijn er betere, branche specifieke indexen beschikbaar of zijn specifieke afspraken gemaakt voor een bepaalde investering. Bijvoorbeeld bij de grondexploitatie werken we met specifieke indexen van het Bureau Documentatie Bouwwezen (BDB).

e. Personele kosten

Formatie

- We gaan uit van de toegestane formatie zoals vermeld in de formatiebegroting;
- Er wordt rekening gehouden met eventuele aanvullende besluitvorming die sindsdien heeft plaatsgevonden.

Loonkosten

- De formatiebegroting wordt opgesteld op basis van het maximum van het betreffende functieniveau volgens de meest recent vastgestelde cao;
- De huidige cao loopt tot en met 31 maart 2025. Op basis van het indexcijfer "Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers" ramen we een loonkostenstijging 2026 op 1,8% (bron: CEP feb 2025). Het definitieve indexcijfer wordt in de meicirculaire 2025 gepubliceerd.

Inhuur derden

- Jaarlijks is er door onder meer vacatures en overgangstijd bij personeelwisselingen een onderbesteding ten opzichte van de raming. Van deze onderbesteding wordt 2% beschikbaar gesteld voor de inhuur van extern personeel. Dit budget wordt toegevoegd aan de reguliere raming voor het inhuren van extern personeel voor vervanging bij ziekte en tijdelijke personele tekorten (2% van de loonsom). Hiermee is in totaal 4% van de loonsom beschikbaar voor inhuur.

Opleidingskosten

- De raming voor opleidingskosten bedraagt 1,5% van de loonsom.

f. Bijdragen aan samenwerkingsverbanden en subsidies

De raming van de bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen en gesubsidieerde instellingen is gebaseerd op de door deze organisaties te overleggen begroting voor 2026.

De (budget)subsidies worden aangepast volgens de uitgangspunten van de subsidieverordening.

In de Nota "Harmonisering budgetsubsidies" is bepaald dat de indexering gebeurt op basis van een gewogen gemiddelde van de volgende indexcijfers:

- "Prijs overheidsconsumptie, netto materieel" (IMOC); weging 1/3 deel;
- "Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers"; weging 2/3 deel.

Voorlopig gaan we ervan uit dat de budgetsubsidies 2026 worden aangepast met 1,9% (bron: CEP 2025). Het definitieve percentage wordt bepaald op basis van de meicirculaire 2025.

g. Wetswijzigingen

Wanneer er sprake is van wetswijzigingen of ander beleid van hogere overheden, worden de daarmee samenhangende lasten en baten zo goed mogelijk ingeschat, ook al zijn er geen historische gegevens beschikbaar.

h. Autonome ontwikkelingen

Deze ontwikkelingen betreffen vooral veranderingen in aantallen die de gemeente, binnen het kader van het bestaande beleid, niet kan beïnvloeden. Ook kunnen dergelijke ontwikkelingen voortkomen uit eerder afgesloten contracten of samenwerkingsverbanden.

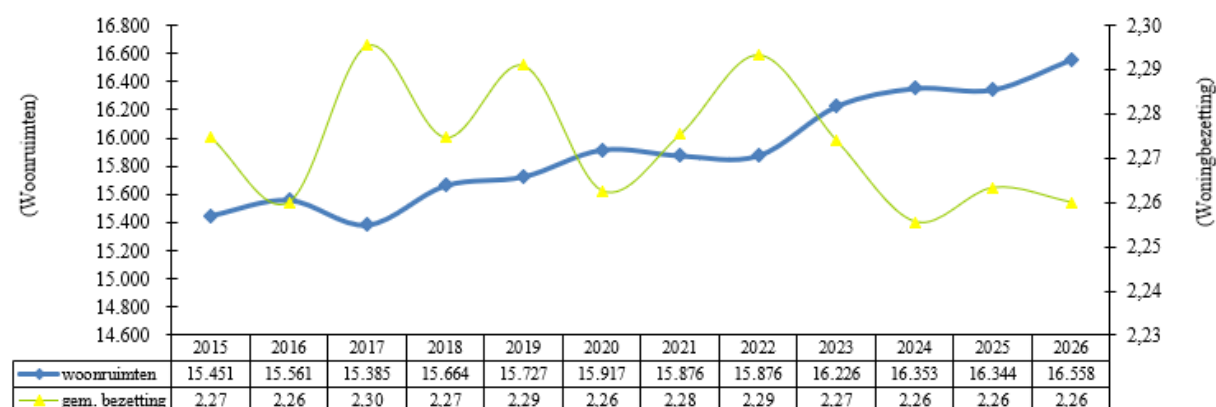
Voorbeelden hiervan zijn het aantal inwoners, het aantal woningen, het aantal bijstandsontvangers, contracten, het aantal bouwvergunningen, het aantal huwelijken, enz. Hoewel de aantallen per 1 januari 2025 niet definitief zijn, is een reële inschatting noodzakelijk.

Op basis van inschatting wordt uitgegaan van de volgende gegevens:

Aantal inwoners	
1-1-2025	36.992
1-1-2026	37.421

Aantal woonruimten	
1-1-2025	16.344
1-1-2026	16.558

Aantal woonruimten en gemiddelde woningbezetting per 1 jan.

Voor 2026 en de daaropvolgende jaren zijn de aantallen constant gehouden. Dit geldt ook voor de berekening van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Het uitgangspunt is dat een eventuele toename in het aantal inwoners en woningen weliswaar tot hogere uitgaven leidt, maar deze worden gecompenseerd door een hogere Algemene uitkering. Bij een afname geldt hetzelfde principe.

i. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Staat van activa

- In de staat van activa worden alle investeringen opgenomen die zijn goedgekeurd tot en met de raadsvergadering van 3 juli 2025. Voor vervangingsinvesteringen in de periode 2026-2029 worden de ramingen gebaseerd op de bedrijfseconomische levensduur, waarbij de technische noodzaak bij vervanging ook beoordeeld wordt;
- De volledige kapitaallasten van vervangingsinvesteringen worden opgenomen in het jaar na ingebruikname (dus de kapitaallasten van een investering die in 2026 in gebruik wordt genomen, worden in de begroting van 2027 opgenomen);
- Voor de berekening van kapitaallasten in 2026 wordt aangenomen dat alle investeringen volledig voltooid en betaald zijn per 1 januari 2026. Dit betekent dat in de begroting 2026 de volledige kapitaallasten voor verschillende producten worden opgenomen.

Nieuwe investeringen

- De nieuwe investeringen 2026-2029 maken deel uit van het besluitvormingsproces. Bij honorering zal er in de begroting een raming voor kapitaallasten en de eventuele exploitatielasten worden opgenomen;
- Ook hierbij geldt dat de kapitaallasten optreden in het jaar na de ingebruikname van de investering (dus de kapitaallasten van een in gebruik genomen investering in 2026 wordt in 2027 in de begroting opgenomen).

i. Rentepercentages

Hierna volgt de werkwijze die we hanteren voor de rentepercentages.

Onderwerp (kaderstellend) bestuurlijk besluit	Werkwijze gemeente Montferland
I. Wordt rente aan de eigen (interne) financieringsmiddelen toegevoegd?	Op grond van het BBV mag aan voorzieningen geen rente worden toegevoegd. Deze lijn wordt door de BBV ook geadviseerd voor de reserves. Ingaande 2019 volgen wij deze lijn, maar maken we een uitzondering voor de onderstaande dekkingsreserves kapitaallasten: 1. Onderwijshuisvesting; 2. (Zwem)sportvoorziening Didam; 3. Centrumplan Didam. Aan bovengenoemde bestemmingsreserves wordt het inflatiepercentage "prijs nationale bestedingen" (afgerond op 0,5 naar beneden) toegerekend. Voor 2026 hanteren wij 2,5% (bron CEP 2025). Aan de kapitaallasten reserve Sportcomplex Montferland (SCM) wordt conform de nota reserves en voorzieningen een vast percentage van 1,7 over de boekwaarde per 1-1 aan rente toegevoegd. Conform de aangenomen raadsnotie en verdere besluitvorming inzake aankoop pand Steak'm, wordt een vast percentage van 4 over de boekwaarde per 1-1 aan rente toegevoegd.
II. Wordt een omslagrente berekend om de rente aan producten toe te rekenen?	Ja.
III. Welk percentage wordt gekozen (marktrente, gemiddelde vermogenskostenvoet, gemiddelde rentevoet over geleend geld of gedifferentieerde rentepercentages?)	<i>Nieuwe activa</i> Voor de calculatie van de rentelast van nieuwe investeringen wordt uitgegaan van een rentepercentage van 3. Dit is gebaseerd op de eventueel nieuw aan te trekken vaste geldleningen. <i>Bestaande activa</i> De financiële activa i.v.m. de doorverstrekking van een tweetal leningen t.b.v. de woningbouw worden verrekend tegen het percentage van de lening. Voor de overige activa wordt uitgegaan van een toerekening van de rentelast op basis van een gemiddeld percentage van 1,5%. Dit komt overeen met de verwachte omslagrente (totale rente afgezet tegen totaal aan activa), afgerond naar boven op 0,5%.
IV. Wordt een omslagrente berekend om de rente aan grondexploitaties toe te rekenen?	Ja
V. Welk rentepercentage wordt hierbij gekozen (marktrente, gemiddelde vermogenskostenvoet, gemiddelde rentevoet over geleend geld en eigen (interne) financieringsmiddelen of gedifferentieerde rentepercentages?)	Er wordt gekozen voor een rente van 1,5%

Financieringslasten

We gaan uit van de volgende percentages bij de berekening van de rentelasten:

Soort Rente	Percentage	Toelichting
Rente over het financieringstekort tot aan de kasgeldlimiet	3	Tekort zal worden gefinancierd met korte financieringsmiddelen (m.n. rekening-courant; daggeld; kasgeld)
Rente op te nemen vaste geldlening	3	Gelet op de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt en de hierbij fluctuerende percentages voor langlopende geldleningen hanteren we hetzelfde percentage van 3 die we ook voor de nieuwe investeringen berekenen.
Rendement over uitgezette financieringsmiddelen	1,5	- Betreffende de financiering van de grondexploitatie cf. uitgangspunten BBV - Overige uit te zetten middelen

Een geraamd financieringstekort wordt opgevangen door het opnemen van een raming voor kortlopende leningen (tot de kasgeldlimiet) en de rest door een raming voor de rentelast van een vaste geldlening.

k. Algemene uitkering

De raming voor de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2025 van het Ministerie van BZK. Hierbij houden we rekening met de eerder genoemde aantallen woningen en inwoners. Voor de meerjarige ontwikkeling van de Algemene uitkering 2026-2029 gebruiken we constante prijzen, gebaseerd op het verwachte loon- en prijsniveau van 2026.

l. Raming Onvoorzien

Volgens BBV-richtlijnen moet er een post voor onvoorziene uitgaven worden opgenomen. De hoogte van deze post is niet wettelijk voorgeschreven en bedraagt € 10.000 op de kostenplaats 'Onvoorzien'.

m. Overhead

De directe loonkosten worden verdeeld op basis van ervaringscijfers. De overhead wordt niet verdeeld, maar volgens BBV verzameld in het overzicht "kosten overhead".

Er zijn twee uitzonderingen voor overhead opgenomen in de regelgeving:

- Aan lokale heffingen en leges kan fictief een aandeel in de kosten van overhead toegerekend worden (extra comptabel, dus buiten de boekhouding om), en
- Aan de grondexploitatie, investeringen en projecten met een subsidiebijdrage/bijdrage van derden kan een aandeel in de overheadkosten toegerekend worden (intra-comptabel, dus in de boekhouding).

In de financiële verordening 2025 is vastgelegd dat de overheadkosten volledig worden omgeslagen naar lokale heffingen, grondexploitatie en investeringen naar rato van de personeelslasten en kosten van inhuur van de betrokken taakvelden en de totale personeelslasten en kosten van inhuur van alle taakvelden.

5. Besluit tot vaststelling kadernota

Raadsbesluit

Onderwerp: Kadernota 2026 t.b.v. de begroting 2026 en de meerjarenraming 2027-2029

De raad van de gemeente Montferland;

BESLUIT:

- De Kadernota 2026 vast te stellen en deze te hanteren als uitgangspunt voor de door het college op te stellen ontwerpbegroting 2026 en de meerjarenraming 2027-2029;
- Het Nieuw beleid 2026-2029 van deze Kadernota mee te nemen in de voorbereidingen van de Programmabegroting 2026-2029;
- Bij de Kadernota nog geen ombuigingen te verwerken en dit pas, waar noodzakelijk of gewenst, in te zetten bij de Programmabegroting 2026-2029;
- Bij de inzet van ombuigingen als uitgangspunt te nemen dat scenario 1 als eerste (geheel of gedeeltelijk) wordt toegepast;
- Het college te mandateren over de stelpost 'Realistisch begroten' ter hoogte van € 315.000 (conform de gestelde 70%) te beschikken en bij aanvraag uit te geven waarvoor het oorspronkelijk was bedoeld;
- Het resterende deel (conform de gestelde 30%) van het 'Realistisch begroten' ter hoogte van € 135.000 vrij te laten vallen in de algemene middelen.

's-Heerenberg, 12 juni 2025

De raad van de gemeente Montferland,

De griffier,	De voorzitter,
E.M.H. Lemaier	A.C.V. Fellingier

6. Bijlagen

Ombuigingsmogelijkheden

De volgende tabellen geven inzicht in de voorgestelde ombuigingen. Eerst worden per programma de ombuigingen voor categorie A weergegeven en daarna per programma de ombuigingen uit categorie B. De verdeling in A en B zijn mede gebaseerd op beoordeling op basis van de volgende criteria:

1. **Urgentie** - vragen die je je hierbij kunt stellen in de beoordeling van dit criterium:
 - a. Wat gebeurt er als we dit de komende vijf jaar niet oppakken?
 - b. Krijgen we fysieke ongelukken als we dit niet uitvoeren?
 - c. Gaan er in de maatschappij zaken echt fout als we het niet doen?
2. **Maatschappelijk effect** - vragen die je je hierbij kunt stellen in de beoordeling van dit criterium:
 - a. Is het al meegenomen als taakstelling in de begroting?
 - b. Lossen we hier een maatschappelijk probleem mee op? Zo ja, welke?
 - c. Is er een grote vraag vanuit inwoners?
 - d. Kunnen wij (met een kleine aanpassing) dit maatschappelijke effect al bereiken?
3. **Wettelijke verplichting** - vragen die je je hierbij kunt stellen in de beoordeling van dit criterium:
 - a. Heeft het rijk/provincie (of een andere wetgevende instantie) ons een verplichting opgelegd (kerntaak)?
 - b. In hoeverre kunnen wij (met een kleine aanpassing) al aan deze verplichting voldoen?
4. **Effectiviteit en efficiëntie** - vragen die je je hierbij kunt stellen in de beoordeling van dit criterium:
 - a. Kunnen we het vraagstuk volgordelijk oppakken (opknippen) om zo de druk op de organisatie in de tijd uit te spreiden (schaalvoordeel)?
 - b. Worden wij er als organisatie effectiever/efficiënter door, waardoor we beter onze gemeentelijke taken kunnen uitvoeren?
 - c. Is er nu een momentum om dit gezamenlijk met ketenpartners/regio op te pakken en zo de lasten te delen?
5. **Financiële middelen**
 - a. Ontvangen we subsidie of andere middelen voor het uitvoeren van het vraagstuk?
 - b. Scheelt het ons op lange termijn geld, doordat we nu twee vliegen in één klap kunnen slaan (meekoppelkansen)?
 - c. Leidt het vraagstuk tot kapitaalvernietiging (financieel of anderszijds)?
 - d. Leidt een investering van ons tot een multiplier effect vanuit andere partijen?
6. **Politiek-bestuurlijke actualiteit**
 - a. Staat het in het raadsakkoord?
 - b. Heeft de raad ons een opdracht meegegeven?
 - c. Heeft dit te maken met politieke standpunten of belangen?

Het beoordelen op basis van criteria en het indelen in categorieën is altijd arbitrair. De uiteindelijke beoordeling is uiteraard aan de gemeenteraad en daarmee open voor debat.

Categorie A

Tabel ombuigingen Programma Ruimte - Categorie A

Ombuiging	Toelichting	Besparingsbedrag			
		2026	2027	2028	2029
Leges onderdeel milieu	Over het heffen van milieuleges is in 2023 door de gemeenteraad besloten op dat moment nog niet over te gaan tot invoering van milieuleges, en om in 2024 eerst ervaring op te doen met de Omgevingswet en milieubelastende activiteiten. Deze aanvragen worden afgedaan door de Omgevingsdienst Achterhoek. Nu, in 2025 wordt voorgesteld om milieuleges per 2026 in te voeren.	30.000	30.000	30.000	30.000
Leges Alcoholwet vergunning	Voorgesteld wordt om de leges substantieel te verhogen (verdubbeling). Zo zijn we meer kostendekkend.	3.000	3.000	3.000	3.000
Leges Alcoholwet ontheffing	Voorgesteld wordt om de leges substantieel te verhogen (verdubbeling). Deze ontheffing is meestal in combinatie met een evenementenvergunning. Zo zijn we meer kostendekkend.	4.000	4.000	4.000	4.000
Leges opvragen bouwdoossiers	Voorgesteld wordt om de leges substantieel te verhogen. Zo zijn we meer kostendekkend.	4.500	4.500	4.500	4.500
Leges vooroverleg (vergunningcheck)	De vergunningcheck (is een vergunning nodig) als onderdeel van het vooroverleg is een gratis service. Voorgesteld wordt om hiervoor een drempelbedrag te rekenen.	3.750	3.750	3.750	3.750
Hondenbelasting terugdraaien en weer invoeren	In de huidige meerjarenbegroting wordt de hondenbelasting in 2026 afgeschaft. Voorgesteld wordt dit terug te draaien.	260.000	260.000	260.000	260.000
Meer kosten toerekenen aan rioolheffing	Wettelijk gezien kunnen meerdere kosten worden toegerekend aan de rioolheffing. Er wordt een nieuw GWRP opgesteld met ingangsdatum 1-1-2027. Door betere toedeling van kosten aan de rioolheffing verwachten wij een ombuiging van € 100.000 richting rioolheffing. Dit leidt tot een verhoging van de rioolheffing.	0	100.000	100.000	100.000
Verhogen toeristenbelasting en stoppen met de vrijstelling	Opbrengst toeristenbelasting inzetten als algemeen dekkingsmiddel en de toeristenbelasting te verhogen naar € 2 per overnachting. Dit is onder het landelijk gemiddelde.	225.000	225.000	225.000	225.000
Leges nutsbedrijven verhogen	Leges nutsbedrijven voor het verlenen van een vergunning voor het leggen van kabels en leidingen in de openbare ruimte. Wordt meegenomen in de nieuwe legesverordening.	50.000	50.000	50.000	50.000
Verhogen opbrengsten particuliere ontwikkelingen (leges)	Maximale leges verhogen BOPA naar 7,5k, wijziging omgevingsplan naar 15K. Meer inzetten plankostenscan, om werkelijke ambtelijke kosten te verhalen.	65.000	65.000	65.000	65.000
Meer inzet plegen op verkrijgen van subsidie bij infrastructurele projecten	Drukt kapitaallasten, vraagt wel om investering in personele capaciteit en competenties.	35.000	70.000	105.000	140.000
Niet realiseren herinneringsbos besparing op toekomstige beheerkosten	De aanleg en beheer van het herinneringsbos is nog niet begroot, voorgesteld dit ook niet te doen. Let op: op € 0 gezet, omdat het geen besparing betreft (is nog niet begroot).	0	0	0	0

Verbeteren kwaliteit containers	Op dit moment zijn de nieuwe containers van onvoldoende kwaliteit. Hierdoor moeten medewerkers van BOR vaak nieuwe containers bezorgen/leveren, waardoor ze niet toekomen aan eigen werkzaamheden. Voor deze werkzaamheden worden externen ingehuurd.	0	15.000	15.000	15.000
Uitzetten fontein centrum Didam & 's-Heerenberg	Ombuiging betreft lagere uitgaven aan stroom, onderhoud en onderliggende contracten.	30.000	30.000	30.000	30.000
Project 2000 bomen uitstellen	Het project '2000 meer bomen' kent budgetten voor de jaren 2024, 2025 en 2026. Ieder jaar is een krediet beschikbaar van € 834.000. De kapitaallasten per krediet, per jaar zijn € 54.000 (daarna aflopend). Wanneer één van de kredieten wordt teruggedraaid, is de besparing dus € 54.000 in het eerste jaar, en daarna steeds iets lager. Voorstel is om de kredieten voor de jaren 2025 en 2026 te schrappen. De kapitaallasten dalen dan met ongeveer € 100.000 per jaar.	0	25.000	50.000	75.000
Personele lasten 1,56 fte beleids-medewerker Energietransitie (functieschaal 10) per 2026 toerekenen aan opvolger CDOKE regeling	Enkel de personele lasten Energietransitie die destijds al in de begroting zaten zijn niet toegerekend aan de rijks CDOKE regeling. De CDOKE regeling vergoedt (extra) personele capaciteit van gemeenten voor taken energietransitie. De CDOKE regeling eindigt per 1/1/2026. Een nieuwe rijksregeling is aangekondigd voor de periode 2026 t/m 2030. Onderzocht kan worden of de nieuwe regeling ook de oorspronkelijke personele lasten kan vergoeden. Nadeel is dat minder geld overblijft voor het uitvoeren van energietransitieprojecten (Uitvoeringsagenda Energietransitie en uitvoering/naleving Klimaatwet en Akkoord van Groenlo). Kans dat we in 2050 energieneutraal zullen zijn wordt kleiner.	150.000	150.000	150.000	150.000
Publicatie Montferland Journaal	Het publiceren van besluiten op aanvragen, op www.officielebekendmakingen.nl , is een wettelijke verplichting. Publicatie in het Montferland journaal is niet verplicht en een extra service. Deze kan dus komen te vervallen in 2026.	7.000	7.000	7.000	7.000
Meer inzet plegen op energiebeheer binnen de gemeente	In 2024 hebben we alleen door slim om te gaan met lichtsterkte op openbare verlichting een besparing kunnen realiseren van € 40.000. Meer monitoring en vroegtijdige bijstelling kan veel voordeel opleveren. In 2024 waren de kosten aan energie € 1,2 miljoen gemeentebreed. Uitgangspunt is een besparing van 5%. Dit betekent een besparing van € 60.000. KANTTEKENING: energieprijzen bewegen en de vraag is of de rest van het verbruik net zo te beïnvloeden is als de openbare verlichting. Tegelijkertijd stijgt het elektriciteitsverbruik door elektrificatie (elektrische voertuigen en gereedschappen).	60.000	60.000	60.000	60.000
Stoppen met VTE Liemers	We betalen voor de VTE (Vrijetijdseconomie) Agenda € 11.500 aan de Liemerse Ambassade. Dit loopt tot en met 2026. Vanaf 2027 is een besparing mogelijk.	0	11.500	11.500	11.500

Tabel ombuigingen Programma Sociaal - Categorie A

Ombuiging	Toelichting	Besparingsbedrag			
		2026	2027	2028	2029
Doorbraakmethode inzetten	Veel jeugdhulpproblemen worden veroorzaakt door problemen in de gezinssituatie en bij aanpalende domeinen. De doorbraakmethode is een integrale beslistmethode. Op basis van deze integrale blik zet je die ondersteuning in (Vanuit PW, JW en/of WMO) die het minste kost en het meeste oplevert en kan je mogelijk uithuisplaatsing voorkomen.	100.000	100.000	100.000	100.000
Normaliseren door 1. publiciteitscampagne Yunio en 2. invoeren BEER methodiek	Er gaat +/- € 8 miljoen om in de ambulante jeugdhulp. Een besparing van 1% levert € 80.000 op. Minus investering is de inschatting dat deze ombuiging € 60.000 kan besparen.	60.000	60.000	60.000	60.000
Aanpak echtscheidings-problematiek	Volgens partners in de jeugdbeschermingsketen is 70% van de jeugdzorgcasussen te relateren aan complexe scheidingen. Investeren op deze problematiek kan de instroom verminderen. Ombuiging gaat uit van drie gezinnen per jaar.	60.000	60.000	60.000	60.000
Afbakening reikwijdte Jeugdwet	Afhankelijk van een landelijk kader. De commissie van deskundigen heeft in haar rapport Groeipijn aangegeven dat het opportunistisch is te verwachten dat dit kader begin 2026 opgeleverd is. De ombuiging gaat uit van een inwerktreding halverwege 2026.	100.000	175.000	225.000	225.000
Stoppen met Verwijsindex	Wordt geen gebruik van gemaakt. Niet meer wettelijk verplicht vanaf 2026, maar wel begroot.	7.000	0	0	0
Opstapplaats leerlingenvervoer voor cluster 4 leerlingen maken	Cluster 4 leerlingen worden nu nog opgehaald. Het instellen van opstapplaatsen leidt tot een besparing.	30.000	30.000	30.000	30.000
Voortzetten en doorontwikkelen bestaande projecten	Het betreft hier een bedrag voor 2026 en 2027 opgenomen in het CUP zonder dat hier een duidelijk bestedingsdoel aan ten grondslag lag.	10.000	10.000	0	0
Herziening visie sociaal domein. Uitwerking van de visie welke naar verwachting een structureel effect heeft van € 200.000 vanaf 2025.	Het betreft hier CUP-gelden die structureel zijn opgenomen in de begroting voor de uitvoering van de in 2024 vastgestelde Visie Sociaal Domein. Echter, de visie wordt budgettair neutraal uitgevoerd. Het structureel opgenomen bedrag is om die reden niet nodig.	200.000	200.000	200.000	200.000
Geen aanvullende bijdrage Regio8	Naast het basisbedrag, dragen we ook nog extra bij aan Regio8. Verhoging bijdrage aan Regio8 van € 1,25 naar € 1,75 per inwoner voor 2024. In 2025 heeft de raad besloten de bijdrage te verhogen naar € 2,00. Vanaf 2026 zal de bijdrage € 1,50 per inwoner zijn.	30.000	30.000	30.000	30.000
Gelderse sportfederatie en onderwijsvrijstelling	Er is jaarlijks veel meer begroot dan gerealiseerd. 2023: € 250.000 begroot en € 142.000 uitgegeven. 2024: € 418.000 begroot en € 175.000 (tot nu toe)	100.000	100.000	100.000	100.000

	gerealiseerd. 2025: € 530.000 begroot. Door meer realistisch te begroten kunnen we aframen op dit budget.				
Activering / meedoen zodat de doelgroep geactiveerd wordt. Tegengaan verveling en overlast d.m.v. sport/Welcom	Het betreft hier CUP-gelden die structureel zijn opgenomen in de begroting, maar niet noodzakelijk zijn.	50.000	50.000	50.000	50.000
Bezuiniging subsidie Welcom	Van 4% naar 8% bezuiniging. Betreft een basis bezuiniging zonder in te leveren op de dienstverlening. Dit invoeren in goed overleg met Welcom.	50.000	75.000	100.000	100.000
Budget voor innovatie en preventie-versterking voorliggend veld.	Voor 2025 is de besteding rond, maar hierin is mogelijk voor 2026 en verder een afweging in te maken.	42.000	42.000	42.000	42.000
Stimuleren van het gebruik van voorliggende voorzieningen Stadskamer en St. Present om geïndiceerde GGZ te voorkomen	Deze voorziening draait al 2 jaar en het toont aan dat de netto-besparing ten opzichte van een maatwerkvoorziening € 500.000 euro bedraagt. Deze besparing kan nog worden vergroot door inwoners nog meer te stimuleren gebruik te maken van dergelijke voorzieningen, dan wel de capaciteit te vergroten door te gaan investeren in een uitbreiding.	50.000	75.000	75.000	75.000
Afbuigingen indicaties Wmo dagbesteding naar Beschut Werken	Vanuit de overheid is geld beschikbaar gesteld om het beschut werken te organiseren. In het verleden is door Montferland gekozen om hier niet op te investeren maar in plaats daarvan dagbesteding in de Wmo te beschikken. Inmiddels is deze optie duurder dan inwoners binnen het Beschut werk op te nemen. Instroom op jaarbasis ligt rond de 5 inwoners. Besparing op basis van 1 casus.	10.000	10.000	10.000	10.000
Verlagen van het budget voor Inclusie en Diversiteit	Verlagen van het budget van € 30.000 naar € 20.000.	10.000	10.000	10.000	10.000
Draagkracht bepalen bij schuldregeling en beslag op inkomen voor het verstrekken van bijzondere bijstand voor bewindvoering	Op het moment dat iemand schulden heeft dan wordt er een VTLB-berekening gemaakt. Dit staat voor vrij te laten bedrag. Deze berekening is bedoeld om de afloscapaciteit van iemand te berekenen en dat iedereen even veel wordt 'geraakt'. De kosten van beschermingsbewind worden, als er geen bijzondere bijstand wordt verstrekt, als correctiepost opgevoerd in de VTLB-calculator. Dit heeft er mee te maken dat iemand niet in de berekening wordt benadeeld omdat hij of zij een bewindvoerder heeft. De jaarlijkse uitgaven voor bewindvoering zijn hoog, omdat wij bij een schuldregeling altijd bijzondere bijstand verstrekken voor bewindvoering. Echter als een inwoner vanwege voldoende draagkracht geen bijzondere bijstand voor bewindvoering ontvangt, gaan we om hem of haar tegemoet te komen als	25.000	25.000	25.000	25.000

	nog een correctiepost opnemen zodat die inwoner minder hoeft af te lossen. We stellen voor om dat laatste niet meer te doen, wat een besparing gaat opleveren.				
Debiteurenbeheer: verhogen van de inkomsten naar een ton	Het betreft terugvordering van onterecht verstrekte uitkeringen. In 2023 en 2024 is er rond de € 125.000 teruggevorderd. Voor 2025 is er - € 60.000 begroot. Voorstel dit te verhogen naar - € 100.000.	40.000	40.000	40.000	40.000
BUIG inkomsten structureel verhogen	Inkomsten van de BUIG vallen structureel hoger uit dan begroot is.	150.000	150.000	150.000	150.000
Afschaffen van het VUM	De accountmanagers arbeidsbemiddeling gebruiken Competensys en niet het VUM. Het VUM betreft een pilot met weinig rendement.	20.400	20.400	20.400	20.400
Verlagen van de kosten voor het Klanttevredenheidsonderzoek (KTO)	Anders inrichten van het Klanttevredenheidsonderzoek (KTO). Wordt op dit moment aan gewerkt. Mogelijk dat dit bedrag nog verhoogd kan worden.	10.000	10.000	10.000	10.000
Besparen op trajecten MEE	Het inkopen van deze trajecten is geen wettelijke verplichting. Risico is mogelijk extra kosten aan de achterkant.	15.000	15.000	15.000	15.000
Verlagen van het budget "vrij te besteden middelen Wmo: 38410-43440	Door meer realistisch te begroten kunnen we aframes op dit budget. In 2023 was er € 9.500 en in 2024 € 700 euro aan kosten. Totaal begroting is echter € 15.000 euro.	10.000	10.000	10.000	10.000
Afromen van het budget vraagafhankelijk vervoer	Door meer realistisch te begroten kunnen we aframes op dit budget.	30.000	30.000	30.000	30.000
Onafhankelijk maatschappelijk werk	Dit budget is opgenomen in het CUP zonder een concreet doel. Om die reden kan het komen te vervallen.	25.000	25.000	0	0

Tabel ombuigingen Programma Bedrijfsvoering & Dienstverlening - Categorie A

Ombuiging	Toelichting	Besparingsbedrag			
		2026	2027	2028	2029
Extra reisdocumenten afgeven voor niet ingezetenen	Betreft geen bezuiniging maar extra inkomsten. Dit kan binnen de bestaande balieopstelling.	25.000	25.000	25.000	25.000
Besparing m.b.t. virusscanner		14.000	14.000	14.000	14.000
Besparing contracten en abonnementen	Betreft verschillende contracten m.b.t. internet en telefonie.	77.000	77.000	77.000	77.000
Verduurzaming Willem van den Berghcentrum	Verduurzaming uitstellen van dit gebouw.	70.527	70.527	70.527	70.527
Taakstelling personeel organisatiebreed		200.000	200.000	200.000	200.000
Stelpost structureel weerstandsvermogen aframes	In onze meerjarenbegroting is structureel een stelpost opgenomen voor het opvangen van onverwachte prijsstijgingen. De afgelopen jaren is deze stelpost niet gebruikt. Voorstel is deze stelpost structureel af te ramen.	500.000	500.000	500.000	500.000
Verhoging inkomsten Werkcafé	25% verhogen levert € 10.000 op.	10.000	10.000	10.000	10.000
Budget representatie en vergaderkosten verlagen	Keuzes maken door minder feesten te houden waarbij te denken valt aan Veteranendag, Koningsdag, 50-jarige huwelijken, vrijheidsconcert. Totale budget bedraagt nu € 42.000, maar hier kan wellicht door keuzes te maken € 12.000 vanaf.	12.000	12.000	12.000	12.000

Categorie B

Tabel Ombuigingen Programma Ruimte – Categorie B

Ombuiging	Toelichting	Besparingsbedrag			
		2026	2027	2028	2029
Leges evenementen-vergunningen (Montferlandse non-profit instellingen)	In de legesverordening heeft de gemeenteraad bepaald dat bij een Montferlandse non-profit instelling (niet-commerciële evenementen) geen leges in rekening wordt gebracht. Men kan ervoor kiezen om dit wel te gaan doen en aan te sluiten bij die van de commerciële evenementen. Zo zijn we meer kostendekkend. De leges bij commerciële evenementen zijn in 2025 al substantieel verhoogd. KANTTEKENING: het sluit niet aan bij het recent vastgestelde evenementenbeleid. Daarnaast kan het tot veel weerstand leiden, omdat het onaantrekkelijker wordt om evenementen te organiseren.	15.000	15.000	15.000	15.000
Opstellen nieuw sport(accommodatie)-beleid met eventueel besparing op te onderhouden areaal	Er zijn grote verschillen in de ondersteuning van (voetbal)verenigingen, kunstgrasvelden en terreinen. Voornamelijk het onderhoud van de voetbalvelden ligt bij de gemeenten, zoals maaien van de velden. Dit vergt hoge aanleg- en beheerkosten. Ombuigingsmogelijkheid is het maken van (ander) beleid op basis van een analyse van benodigde speeluren van een vereniging. Hieruit volgt het benodigd aantal velden. De verwachting is dat uitkomst van deze analyse is dat minder areaal nodig is, waardoor de onderhoudskosten met € 10.000 kunnen worden verlaagd. Daarnaast constateren we op dit moment verschillen in doorberekende huur aan de verschillende sportverenigingen. Dit is nog niet meegenomen in de financiële doorrekening. KANTTEKENING: bedrag is gebaseerd op een aanname, is uiteindelijk lastig te voorspellen wat de besparing gaat zijn.	0	10.000	10.000	10.000
Schade openbare ruimte bij bouwprojecten, toezicht intensiveren	Als voorbeeld: wanneer iemand een huis bouwt worden vaak vuilcontainers geplaatst, of een kraan gebruikt wat de openbare ruimte beschadigt. Dit moet hersteld worden. Dan hebben we het bijvoorbeeld over een kapotte stoep of een beschadigd stuk groen. Wanneer we hier extra toezicht op plegen wordt schade voorkomen. Dit kost extra capaciteit voor toezicht, maar dit verdient zich terug. Wij verwachten zelfs dat het daarnaast nog voor € 20.000 per jaar aan kosten bespaart. KANTTEKENING: op dit moment is meer handhaven niet haalbaar, waardoor deze ombuiging waarschijnlijk in de praktijk niet realistisch blijkt.	20.000	20.000	20.000	20.000
Stoppen huur parkeerplaats Gouden Handen	Om parkeeroverlast in 's-Heerenberg tegen te gaan wordt de parkeerplaats bij Gouden Handen gehuurd. Wanneer we de parkeerplaats niet meer huren is dit een besparing. KANTTEKENING: dit betekent dat we opnieuw moeten kijken naar ons parkeerbeleid in 's-Heerenberg.	60.000	60.000	60.000	60.000

Tabel Ombuigingen Programma Sociaal – Categorie B

Ombuiging	Toelichting	Besparingsbedrag			
		2026	2027	2028	2029
Aannemen van medewerker gericht op de kleine indicaties	Medewerker zich laten richten op de inwoners met kleine indicaties. Dit heeft een positief effect op het aantal indicaties bij maatwerkorganisaties en daarmee een kostenbesparend effect. Kanttekening: Dit alles vraagt eerst om een voorinvestering van € 100.000 met als doel dat het uiteindelijk € 150.000 gaat opleveren.		50.000	50.000	50.000
Invloed op verwijzingen door derden - waaronder deelname POP poli Slingeland	Dit heeft betrekking op het terugdringen van externe verwijzingen = verwijzingen richting zorg en hulpverlening door derden (bijv. huisartsen, jeugdartsen)	5.000	5.000	5.000	5.000
Maximale wachttijd consulenten invoeren/ investeren aan kwaliteit aan de voorkant/triage/ frontoffice	Kan bij minder urgente c.q. risicodragende zorg ertoe leiden dat inwoners zelf oplossingen vinden voor hun uitdagingen (normaliseren). Kanttekening: Het vergroten van de wachttijd tast direct onze dienstverleningsnorm aan en heeft een tweeledig maatschappelijk effect: verslechtering van de situatie cliënt/gezin op termijn, dan wel het vergroten van het zelfoplossend vermogen van de cliënt/gezin.	50.000	50.000	50.000	50.000
Versoberen peuteropvang	Voor- en vroegschoolse educatie in de peuteropvang heeft een positief effect op de ontwikkeling van een kind ter voorkoming van achterstanden en een beroep op jeugdzorg in een later stadium. Kanttekening: Versoberen heeft direct effect op de inzet van de jeugdzorg.	15.000	15.000	15.000	15.000
Versoberen toezicht op kinderopvang	KANTTEKENING: kan leiden tot een mindere kwaliteit van de dienstverlening.	8.000	8.000	8.000	8.000
Groepsgerichte aanpak stimuleren in voorveld en in geïndiceerd aanbod	Er gaat +/- € 12,5 miljoen om in de ambulante Jeugdhulp en Wmo. Een verminderde instroom of snellere doorstroom van 3% levert 4 ton op. Minus investeringen is de voorzichtige inschatting dat er op den duur € 150.000 bespaard kan worden.	75.000	150.000	150.000	150.000
Dorpshuizen/verenigingen: stoppen met OZB-compensatie voor het eigenaarsdeel	KANTTEKENING: Dorpshuizen en verenigingen hebben nu al moeite de exploitatie rond te krijgen. Er is dus een andere structurele oplossing nodig voor de exploitaties op het moment dat OZB compensatie verdwijnt.	16.000	16.000	16.000	16.000
Niet meer bijdragen aan regioprogramma Vrijheid	Dit betekent dat we voortaan op dit thema uitsluitend een lokale koers varen, niet meer gezamenlijk optrekken in de regio, dan wel gebruik maken van regionale programma's/activiteiten op dit thema.	15.000	15.000	15.000	15.000
(AMV en cultuuronderwijs – Amphion – Kunstwerk	Totaalbudget was in 2024: € 340.000. Klein onderdeel (ca. 30k) voor subsidie Kunstwerk! KANTTEKENING: Geheel stopzetten van de subsidie aan Kunstwerk! zou betekenen dat ze -naar verwachting- ook niet meer het beheer over deze collectie blijven voeren. Daarnaast verleent het Liemers Museum ondersteuning aan het Stadsmuseum Bergh te 's-Heerenberg. Dat zou dan ook komen te vervallen.		25.000	50.000	75.000

	De raad moet dan terugkomen op het nog niet zo lang geleden zelf vastgestelde subsidiebeleid, onderdeel cultuur(educatie).				
Halveren van bijdrage aan wijk- en dorpsraden en incidentele subsidies leefbaarheidsinitiatieven	Realisatie van € 3.000 in 2023 en € 0 in 2024. Totaal budget is € 20.000. Voorstel is om dit budget te halveren. Kanttekening: Halvering van het beschikbare budget en daarmee de subsidies vermindert de financiële slagkracht van de betrokken organisaties, wat gevolgen kan hebben voor de uit te voeren activiteiten en de mate van waarin wij vanuit de gemeente een beroep op hen kunnen doen als het gaat om inwonersbetrokkenheid.	10.000	10.000	10.000	10.000
Halveren van bijdrage aan wijk- en dorpsraden en incidentele subsidies leefbaarheidsinitiatieven	Realisatie van € 7.500 in 2023 en € 9.000 in 2024. Totaal budget is € 10.000. Voorstel is om dit budget te halveren. Kanttekening: Halvering van het beschikbare budget en daarmee de subsidies vermindert de financiële slagkracht van de betrokken organisaties, wat gevolgen kan hebben voor de uit te voeren activiteiten en de mate van waarin wij vanuit de gemeente een beroep op hen kunnen doen als het gaat om inwonersbetrokkenheid.	5.000	5.000	5.000	5.000
Budgetcoaching Sensire niet meer subsidiëren	Geen wettelijke taak. KANTTEKENING: heeft het gevaar in zich dat meer mensen gebruik moeten maken van een uitkering.			50.000	50.000
groepsgerichte aanpak stimuleren in voorveld en in geïndiceerd aanbod	Er gaat +/- 12,5 miljoen om in de ambulante Jeugdhulp en Wmo. Een verminderde instroom of snellere doorstroom van 3% levert 4 ton op. Minus investeringen is de voorzichtige inschatting dat er op den duur 1,5 ton bespaard wordt. Kanttekening: Deze ombuiging vraagt om de aanwezigheid van voldoende toereikend aanbod in het voorveld dan wel de realisatie daarvan. Vraagt om voorinvesteringen, dus niet zonder meer realiseerbaar.	75.000	150.000	150.000	150.000
Verlagen bijdrage gemeenschappelijke regeling GGD NOG	Onderdeel van een gemeenschappelijke regeling waar we t.z.t. kritisch naar kunnen kijken. Totaalbudget was in 2025: € 850.000. Kanttekening: De consequentie hiervan is dat wij minder maatwerkvoorzieningen kunnen afnemen bij de GGD NOG.		20.000	20.000	20.000

Tabel Ombuigingen Programma Bedrijfsvoering & Dienstverlening – Categorie B

		Besparingsbedrag			
Ombuiging	Toelichting	2026	2027	2028	2029
Verhoging OZB Woningen	Jaarlijks wordt de OZB verhoogd met de CEP index. Voor 2026 is dit 2,1%. Voorgesteld wordt om daarnaast de OZB extra te verhogen. 1% verhoging van de OZB woningen-eigenaarsgedeelte zorgt voor extra opbrengsten van circa € 60.000. 3% extra indexeren (dus 5,1% in totaal) betekent een extra opbrengst van € 180.000. KANTTEKENING: O.b.v. gemiddelde van de Achterhoek zitten we in zowel woningen als niet-woningen net boven het gemiddelde. O.b.v. direct omliggende gemeenten (Zevenaar, Oude IJsselstreek, Doetinchem) zitten we over algemeen onder hun tarieven. Enkel Doetinchem is met OZB woningen goedkoper en Oude IJsselstreek bij niet-woningen.	180.000	180.000	180.000	180.000
Verhoging OZB Niet-woningen	Jaarlijks wordt de OZB verhoogd met de CEP index. Voor 2026 is dit 2,1%. Voorgesteld wordt om daarnaast de OZB extra te verhogen. 1% verhoging van de OZB niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zorgt voor circa € 30.000 extra opbrengsten. 3% extra indexeren (dus 5,1% in totaal) betekent een extra opbrengst van € 90.000. KANTTEKENING: O.b.v. gemiddelde van de Achterhoek zitten we in zowel woningen als niet-woningen net boven het gemiddelde. O.b.v. direct omliggende gemeenten (Zevenaar, Oude IJsselstreek, Doetinchem) zitten we over algemeen onder hun tarieven. Enkel Doetinchem is met OZB woningen goedkoper en Oude IJsselstreek bij niet-woningen.	90.000	90.000	90.000	90.000